

SkolLedaren

SVERIGES SKOLLEDARFÖRBUNDS TIDNING

NR 4 SEPTEMBER 2021

PORTRÄTTET

"Viktigt att skapa en vi-känsla"

Jan Jämsä

Victoria Tjernlund är rektor för två småskolor, Hoting centralskola och Kyrktåsjö skola i Strömsunds kommun.

"Svårt att få behörig personal till skolorna – men vi kan engagera oss mer här än i större skolor"

SAMTAL PÅGÅR
ALLA SKOLLEDARE KAN SAMLAS I NY ORGANISERING

ELEVHÄLSA
DIGITALA DÖRRAR SKA VARA ÖPPNA

JONAS LINDEROTH
"PERSONLIGA MÖTEN KAN INTE ERSÄTTAS"

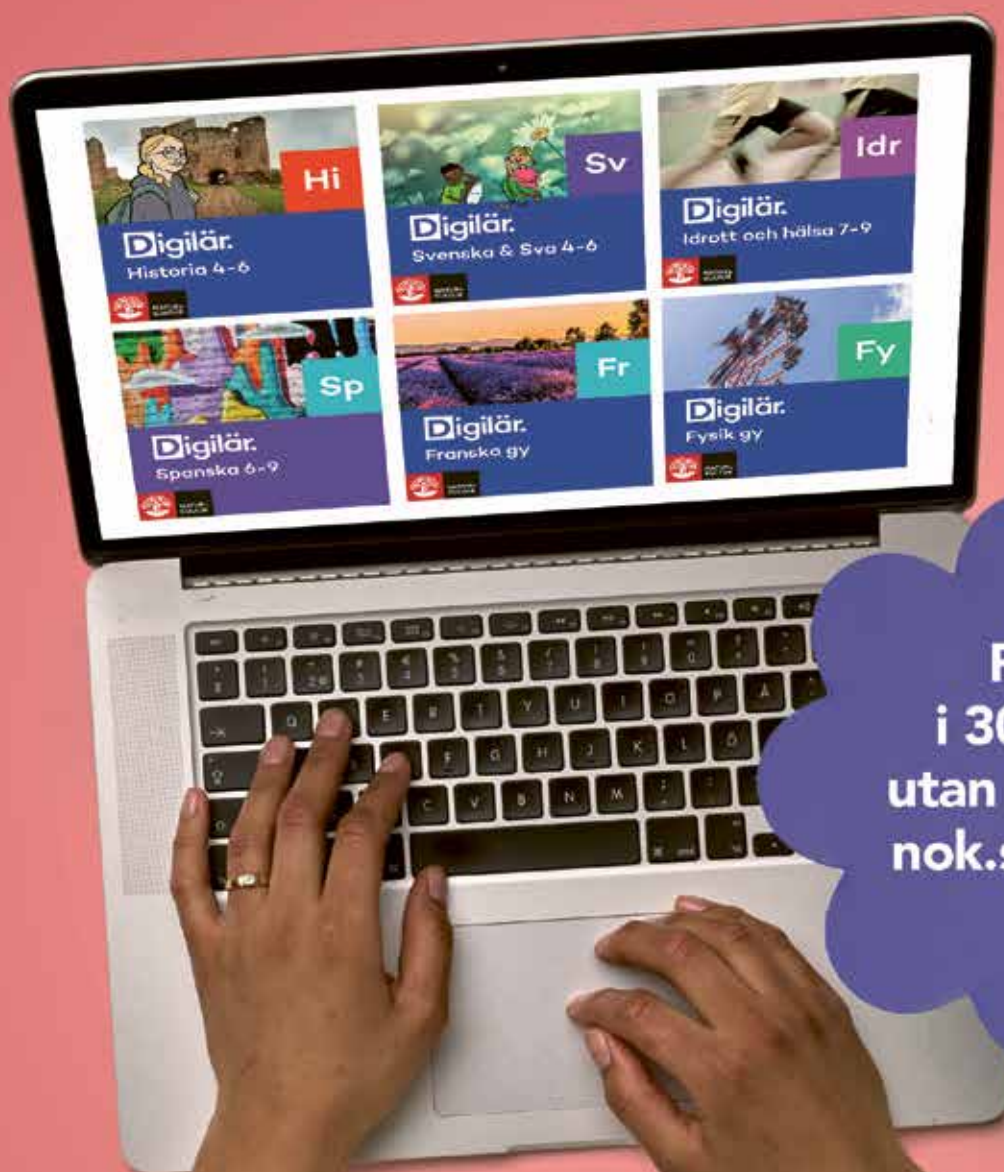
UTMANINGAR FÖR SMÅSKOLOR

NATUR &
KULTUR

Undervisa heldigitalt!

Med Digilär får du hela paketet
– högkvalitativt undervisningsmaterial,
intuitivt gränssnitt och inkluderande
funktionalitet. Välkommen in och prova!

Prova
i 30 dagar
utan kostnad!
nok.se/digilar

ARBETSMILJÖ. Sveriges Skolledares fokus i höst är din arbetsmiljö. "Det är dags att kavla upp ärmarna och säkerställa en bättre arbetsmiljö", skriver **Matz Nilsson**.

Fyra steg mot en bättre arbetsmiljö

När nu sommaren är till ända och verksamheten drar igång är Sveriges Skolledarförbunds fokus din arbetsmiljö.

Vi ser med stor oro på den accelererande arbetsbelastningen i förskola, skola och vuxenutbildning.

Både vår medlemsenkät och forskarrapporter är entydiga. Något måste göras nu för att skapa förutsättningar för ett hållbart ledarskap i landets förskolor och skolor.

Under hösten kommer vi besöka huvudmän landet runt för att starta samtal om förbättringar av skolledarnas arbetsmiljö.

Omsättningstakten på skolledare måste minska. Den stora omsättningen på rektorer är förödande för såväl skolledarna själva, som för barns utveckling och elevers kunskapsresultat.

DET ÄR VIKTIGARE än någonsin i den allt mera polariserande politiska debatten om skolan, att de verksamma i skolan kommer till tals.

I ett samarbete om likvärdigheten i skolan med Lärarnas riksförbund och LO har vi genom en stor enkät fått svar från 700 högstadierektorer i både kommunala och fristående skolor om hur de som rektorer ser på skolans likvärdighet och hur förutsättningarna för dem att utföra sitt nationella uppdrag ser ut.

Den första rapporten, *En alltmer uppdelad skola*, presenterades i början juli.

Slutsatsen är att vi ser just det, en allt mer uppdelad skola.

Rektors förutsättningar skiljer sig alltmer mellan skolor, till exempel möjligheten att rekrytera lärare och ha en sund ekonomi.

SVERIGES SKOLLEDARFÖRBUND HAR tidigare deklarerat att det behövs ett omtag när det gäller skolans styrning. Vi anser därför att staten behöver ta ett ökat

ansvar för skolans resurser så att kvaliteten kan säkras.

Om den som formulerar målen för skolan även tar ansvar för att tillräckliga resurser finns för verksamheten, skulle skolledarnas nuvarande komplexa uppdrag kunna förenklas väsentligt.

I en ny styr- och finansieringsmodell måste kärnan i rektors uppdrag tydliggöras. Övriga delar kan med fördel tonas ned.

Dagens styrmodell har enligt vår mening tjänat ut.

FÖR ATT SKAPA förutsättningarna för en mer likvärdig skola måste, enligt vår uppfattning, det här ske:

► Finansierings- och resursfördelningssystemet behöver göras om i grunden. Staten måste ta ett större ansvar för skolans finansiering.

► Hela skolvalssystemet behöver justeras och i vissa delar göras om helt.

► Rektorernas roll behöver tydliggöras genom statlig reglering. Den lokala målstyrningen måste upphöra.

► Utbildade och erfarna lärare och speciallärare behöver uppmuntras att söka sig till skolor med svårare förutsättningar och vi måste satsa ordentligt på att öka andelen behöriga lärare på skolor i utsatta områden.

I NÄSTA RAPPORT som kommer i höst, ger rektorerna sin bild över vilka förutsättningar som finns för det egna ledarskapet och för att utföra det nationella uppdraget.

De är dags att kavla upp ärmarna och säkerställa en bättre arbetsmiljö för Sveriges skolledare!

MATZ NILSSON

Förbundsordförande

Skolledarnas arbete och engagemang i rådande pandemi.

Omsättningstakten på skolledare i grundskolan.

Innehåll #4/2021

4 Nyheter 10 Porträttet Jan Jämsä 12 Reportage Elevhälsa 17 Jonas Linderöth 20 Småskolor 24 Miljöskolor 26 Forskning Tobias Forsell: Problematisk skolfrånvaro – hur möter vi utmaningen? 33 Krönika Oskar Fredriksson: Rektorer behöver också gemenskap 34 Böcker 41 På din sida Maria Andrén Bergström 42 Rast 43 Sista ordet Kerstin Weyler

Samtal pågår om en ny organisering

Större inflytande, ökad facklig styrka och stärkt medlemsnytta.

Med det syftet som grund, antog Sveriges Skolledarförbund, LR och Lärarförbundet i juni en avsiktsförklaring om att bilda en ny organisering för landets skolledare och lärare.

GEMENSAMT. I början av september tog en extrakongress i Lärarförbundet beslutet att ansöka om medlemskap i Saco. Det kan sägas vara det första formella steget mot en gemensam ny organisering, som termen lyder, för Sveriges skolledare och lärare.

I våras kom också Lärarnas riksförbund med en utredning som mynnade ut i ett förslag om den nya organiseringen för landets lärare och skolledare. Ärendet var uppe på förbundets kongress förra våren, och då beslutades att göra en egen framtidsutredning.

Lärarförbundet har tidigare haft kongressbeslut på att samla

alla lärare och skolledare i en organisation. Nu var det LR:s tur att utreda en ny facklig samverkan.

LR föreslog en organisation för lärare, Sveriges lärare och en för skolledarna, Sveriges skolledare.

OM DE TVÅ lärarfacken slås samman skapas en mycket starkare organisation som skulle få ett mycket större inflytande på till exempel utbildningspolitiken, men framför allt ge starkare facklig styrka. Framför allt viktigt när många lärare står utanför facket, menade utredaren.

För ett år sedan tog dåvarande förbundsstyrelsen i Sveriges

Skolledarförbund ett beslut om vilka kriterier som skulle finnas när och om förbundet blev inbjudet till samtal kring en ny organisering.

EN AV DE viktigaste utgångspunkterna för förbundsstyrelsen var att samtalen om en ökad facklig samverkan skulle syfta till en starkare och mer professionell organisation än dagens förbund, att Sveriges Skolledarförbund skulle vara en fullvärdig medlem och, inte minst viktigt, att skolledar- och chefsuppdraget ska ses som en egen unik profession. Men framför allt att skolledarna skulle vara självständiga i den nya organisationen.

Sveriges Skolledarförbunds kongress i våras gav grönt ljus för att fortsätta samtalen.

Ett resultat av dem var att Sveriges Skolledarförbund tillsammans med Lärarförbundet och LR gemensamt i juni tog fram en avsiktsförklaring om

Maria Andrén Bergström.

Matz Nilsson.

FOTO: MAGNUS HARTMAN

en ny organisering. Syftet är att samla landets skolledare och lärare för att få större inflytande, ökad facklig styrka och stärkt medlemsnytta.

SVARET PÅ VARFÖR det behövs en ny facklig organisering är, enligt de tre förbunden, att det stärker dem i frågor av gemensamt intresse och att det skapar den viktigaste kraften för att utveckla Sveriges utbildningsväsende. Men också för en stärkt medlemsnytta och att skapa ett modernt och professionellt fackligt arbete.

En grundläggande förutsättning var också, slog förbunden fast, att den nya organisationen återfinns i Saco. Den förutsättningen infrias nu om Sacos kongress i november säger ja till Lärarförbundets ansökan.

AVSIKTSFÖRKLARINGEN angav också att processen fram mot en ny organisering skulle ske gemensamt och att en grundläggande samsyn måste finnas om vilka förutsättningar som finns för en ny organisering liksom vilken inriktningen processen ska ha.

"HJÄRTLIGT VÄLKOMNA!"

KOMMENTARER. Sveriges Skolledarförbund har sedan Lärarförbundet beslöt lämna TCO till förmån för Saco varit positivt. Och när Lärarförbundets kongress beslöt att ansöka om medlemskap vid sin extrakongress kommenterade förbundsordförande Matz Nilsson ansökan så här:

– Vi hälsar Lärarförbundet hjärtligt välkommet till Saco. Vi har alltid sett lärare som akademiker.

– Att Lärarförbundet vill bli medlem i Saco känns helt följdriktigt och ett viktigt steg också för federationen.

– Ett enkelt beslut att ta, säger

Lärarförbundets förbundsordförande Johanna Jara Åstrand efter ja till Saco från extrakongressen, till tidningen Läraren. Vi är redan den största akademikerorganisation så det är ett naturligt steg.

Saco ska vid sin kongress i november ta ställning till Lärarförbundets ansökan.

En stark röst blir den samlade om alla skolledare organiseras i samma organisation. Det är en av utgångspunkterna för de samtal som sker just nu om en ny organisering.

FOTO: RENÉ WILTOFT MÖLLER

– En annan avgörande förutsättning som vi är helt överens med lärarfacken om, och som finns med i avsiktsförklaringen, är att skolledare ska ha en helt egen organisation inom ramen för den gemensamma organisationen, säger förbundsdirektör Maria Andrén Bergström. Avsiktsförklaringen går också helt i linje med förbundets vision, att samla alla Sveriges skolledare.

SVERIGES Skolledarförbunds kongress gav alltså den nya förbundsstyrelsen, som tillträdde den 1 juli, mandat att utreda och föra samtal om en ny organisering och återkomma till nästa ordinarie kongress 2024 med förslag om det. Och om så behövdes, inkalla en extra kongress.

Samtalen har varit fortsatt intensiva under sommaren och nu under september.

– Vi har varit mycket aktiva i samtalen med lärarfacken och är stolta att vi har kommit långt i dem, säger Maria Andrén Bergström. Samtalen är konstruktiva och håller fokus på syftet med vårt arbete; att samla skolledare och lärare i Sverige

för att öka vår fackliga styrka och vårt inflytande, samtidigt som medlemsnyttan stärks.

PARALLELLT MED SAMTALEN löper förbundets egen demokratiska process för att förankra vårt arbete.

Inriktningen är nu, enligt avsiktsförklaringen, att genomföra extra kongresser i Lärarförbundet och Sveriges Skolledarförbund i höst och ett extra förbundsråd i LR, senast under oktober. I november kommer också en medlemsomröstning att genomföras i Sveriges Skolledarförbund.

I MAJ NÄSTA år ska en ny organisation presenteras på kongresser/förbundsmöten för att den ska kunna träda i kraft den 1 januari 2023 för lärarnas vidkommande.

Sveriges Skolledarförbund avser att ingå i den nya gemensamma organisationen från och med 1 januari 2023 om samtalen leder framåt i enlighet med förbundets egna kriterier och avsiktsförklaringen, för att den ordinarie kongressen våren 2024 kan fatta det formella beslutet.

KERSTIN WEYLER

I KORTHET

SKOLLEDARNAS DAG FÖR NIONDE ÅRET

GLÄDJE. Skolledarnas dag firades sedanligt den 3 september. I år för nionde gången och med tillägget *arbetsglädjens dag*.

Professor emerita Eva Vingård höll en kort föreläsning om friskfaktorer, vad som gör att vi med glädje går till jobbet. Vicky Lindeborg, rektor på Högbyskolan i Visby (porträtterad i Skolledaren nr 3), och Anders Ringård, rektor på friskolan Lust&Lära i Bollnäs, samtalade tillsammans med Eva Vingård och Matz Nilsson om vad som betyder mest för dem för att skapa en bra arbetsmiljö och arbetsglädje. Föreläsningen och samtalet finns på Sveriges Skolledarförbunds Youtubekanal.

Eva Vingård och Matz Nilsson.

FOTO: MAGNUS HARTMAN

”Till vilken nytta slet jag, när det visat sig att mina betyg ändå inte räcker för att komma in? Nu har i stället personer med betydligt mindre kunskap – men med bättre betyg, tack vare deras smartare val av en ’schystare’ gymnasieskola – möjlighet att bli läkare, jurister och ingenjörer.”

Tindra Gullberg Rosenlind, student våren -21 i Dagens Nyheter.

LÄROMEDEL SKA BLI EN RÄTTIGHET

UTREDNING. Nu ska elevers rätt till läromedel skrivas in i skollagen. Och rektor ska försäkra lärare tid och förutsättningar för att välja läromedel. Det hoppas Gustav Fridolin ska bli resultatet av sin utredning som lämnades till utbildningsminister Anna Ekström i augusti. En ny läromedelsnämnd på Skolverket ska få som sitt första uppdrag att presentera kvalitetskriterier för läromedel, föreslår Fridolin också.

MALM NY SKOLPOLITISK TALESPERSON

LIBERALERNA. Fredrik Malm har utsetts till Liberalernas nye skolpolitiska talesperson, och ersätter Roger Haddad. Malm blir samtidigt vice ordförande i utbildningsutskottet. Tidigare har han varit talesperson i migrationsfrågor och för elva år var han ledamot av utbildningsutskottet.

10 kronor minskar avgiften till a-kassan. Från och med den 1 oktober är månadsavgiften 130 kronor.

REKTORER BEFARAR MER SEGREGATION

RAPPORT. En ännu mer segregerad skola – den framtidsbilden ser cirka 700 rektorer som svarat på en enkät från Sveriges Skolledarförbund, LR och LO. Rektorer möjligheter att rekrytera behöriga lärare varierar stort mellan olika typer av skolor. Svårast är det till skolor i socioekonomiskt svaga områden. Och svårare lär det bli. Rapporten, *En alltmer uppdelad skola*, finns på skolledarna.se.

Ingen förbättring på tio år

Dålig måluppfyllelse på 28 skolor • Oroväckande rektorsflykt

28 skolor som i tio års tid har haft många elever som inte nått godkänt i alla ämnen, har granskats av Skolinspektionen. Det är ett dystert facit som granskningen ger. Bristande analyser och intresse från huvudmännen varför inte en förbättring sker, hela utvecklingsuppdraget i knäet på rektorerna och föga intresse för vad insatserna, vilka de än må vara, leder till.

INSPEKTION. Varför har inget hänt?, skulle kunna vara en alternativ titel på inspektionens rapport som nu heter *Långvarigt låga kunskapsresultat*.

Skolorna som har granskats, 28 stycken hos 18 huvudmän, varav två är fristående, har år efter år visat på dålig måluppfyllelse. Skolorna har visserligen

satsat på gymnasiebehörighet för eleverna, men inte att de ska nå målen i alla ämnen.

De granskade huvudmännen har ingen tydlig problembild när de genomför sina insatser, menar inspektionen. Om de nu gör det. En tredjedel av huvudmännen har inte gjort några riktade insatser under tio års tid.

ALLT ANSVAR FÖR skolans utveckling läggs på rektorn. Och stödet till skolledaren är alldeles otillräckligt.

Det ger den andra förklaringen till skolornas dåliga resultat – rektor lämnar jobbet. Omsättningstakten är hög bland dem, liksom bland lärarna.

De dåliga resultaten beror på, menar både rektorer och huvudmän i rapporten, demografiska

förändringar och skolsegregation, något som i sin tur ger stor personalomsättning och otillräckligt kvalitets- och utvecklingsarbete.

JOVISST, BEHÖVER undervisningen utvecklas, det håller huvudmännen med om, men satsar trots det inte på insatser som stärker rektors utvecklingsarbete. Att utveckla skolornas undervisning finns inte med i huvudmannens styrning mot målen, konstaterar inspektionen.

Det som behövs i ett första steg är att skolor och huvudmän tar fram en tydlig problembild med en analys varför resultaten ser ut som de gör, anser Skolinspektionen. Huvudmannen måste också skapa processer för kvalitetsarbete som imple-

menteras fullt ut. Och engagera sig i en dialog med rektorerna om resultaten och inte låta annat komma före. Se också till att rektorsjobbet inte blir ett ensamt arbete. Annars fortsätter rektorsflykten.

MATZ NILSSON är inte förvånad över granskningens resultat. Yesterdays news.

– Rapporten visar precis det som vi visar i vår senaste undersökning tillsammans med LR och LO. Omsättningstakten bland rektorerna är oroväckande hög och de får inte tillräckligt stöd från sin huvudman. Nu måste politikerna ta tag i den här utvecklingen. Vi har ju sett det här resultatet tidigare men ändå är det inget som görs, säger han.

KERSTIN WEYLER

Akut behov av en rektor?

- Vi erbjuder förslag till lösning inom 48 timmar
- Ni får en kvalificerad rektor med rätt erfarenhet
- Rektorerna är operativa från första dagen
- Vi skräddarsyr en lösning efter ert behov

Vi har sedan 1999 många nöjda uppdragsgivare över hela landet.

Rektorsbemanning i Sverige AB
Kenneth Köhlin 073-631 28 89
www.primaselecta.se

PRIMA SELECTA

Fyra frågor...

... till Anders Ehlén, ny regional facklig förtroendevald, rff-are, i Göteborg.

► Du blev rff-are den 1 augusti. Vad har du gjort tidigare?

– Jag var rektor för en 4-9-skola i Angered, och före dess för en 4-9-skola på Orust.

► Varför nu rff-are?

– Det har varit stor omorganisation i Göteborg och jag var på väg mot uppdrag i annan skola, när detta spännande uppdraget entledigades. Och eftersom jag ändå skulle byta spår, landade jag in som rff-are!

► Vilka frågor är viktiga för skolledarna i Göteborg just nu?

– Det är viktigt att få fatt i hur folk mår just nu i den omställning som sker. Vi måste få ett bra gränssnitt mellan rektors ansvar och biträdande

FOTO: PRIVAT

rektors ansvar. Det handlar om delegationsordningar med mera. Sedan är frågan om hot och våld ett viktigt område att arbeta med.

► Men det är inte bara i Göteborg som omorganiserar, eller hur?

– Nej, det verkar ske parallellt även i vår region. Det sker en centralisering av rektors ansvar och rektors friutrymmen minskar. Det är något vi kommer att ha fullt upp med att bevaka.

Välkommen, Anders!

KERSTIN WEYLER

Vilka aktiviteter genomför din skola under vecka 42?

#yrkesutbildningsveckan

#vecka42

Svensk yrkesutbildning förtjänar extra uppmärksamhet!

Därför initierar WorldSkills Sweden för första gången Yrkesutbildningsveckan, som årligen kommer äga rum under vecka 42 för att lägga fullt fokus på landets alla yrkesutbildningar. För dig som arbetar i grundskolan och på yrkesutbildningar är det en chans att genomföra olika aktiviteter, digitalt eller på plats. Tillsammans kan vi öka intresset och lyfta alla olika möjligheter som ges genom yrkesutbildningar!

På Yrkesutbildningsveckan.se har vi samlat mer information och tips på saker att göra tillsammans med nuvarande och blivande elever.

Läs mer på [Yrkesutbildningsveckan.se](https://yrkesutbildningsveckan.se)

WorldSkills Sweden är ett trepartssamarbete mellan LO, Svenskt Näringsliv och staten genom Utbildningsdepartementet, Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan. worldskills.se

worldskills
Sweden

Mer tid till undervisning

Remissvar: Vänder sig mot att kvalitet och tid ställs mot varandra

"Undervisningens kvalitet är viktig. Men undervisningstiden kan inte borträknas om eleverna ska nå målen. Man måste kunna ha två tankar i huvudet samtidigt.

Om individuella insatser för en enskild elev, till exempel mer undervisningstid, räknas som negativa särlösningar, motverkar man det som man vill uppnå, det vill säga en maximal effekt."

SVAR. Det skriver Sveriges Skolledarförbund i sitt remissvar på utredningen *Kampen om tiden – mer tid till lärande* som kom i våras. I inledningen på sitt svar funderar också förbundet varför det är så problematiskt att diskutera tid i skolsammanhang.

Förbundet trodde att utre-

daren skulle föreslå alla möjliga vägar för att ge elever som behöver undervisningstid just det. Det är därför förvånande att utredaren betonar att det är undervisningens kvalitet som är det viktiga.

Ett trivialt påpekande för alla som är verksamma i skolan, skriver Sveriges Skolledarförbund och vänder sig mot att dessa två storheter – kvalitet och tid – ställs mot varandra.

Det verkar finnas, kan man ana i remissvaret, en överdriven känslighet att tala om tiden som en viktig faktor i skoldebatten.

Utredaren vänder sig också mot något som hon kallar särlösningar. Alla åtgärder som ökar elevers kunskapsutveckling ska ske inom det ordinarie arbetet. Och tiden, får man förmoda.

Man måste kunna tänka i två perspektiv samtidigt, menar förbundet. Utredarens synsätt där alla individualiserade insatser ses som negativa särlösningar motverkar det alla vill uppnå, det vill säga maximala effekter av insatserna.

Om vi kan enas om att samhället ger de barn och ungdomar som behöver det utanför skoltid, kommer sannolikt de flesta huvudmän och skolor hita vägar för att ge eleverna det, utan att regleras centralt.

En brist i utredningen är också att verksamheten i fritidshemmet inte alls nämns som en strategisk resurs, menar Sveriges Skolledarförbund.

Förbundet säger också kraftigt nej till att samla in statistik om hur stödinsatserna används.

Det räcker nu, även om förbundet inte uttrycker sig så skarpt. Tänk på verksamheternas arbetsbelastning.

LÄXHJÄLP SKA KALLAS studietid är ett av förslagen i utredningen. Skälet är att läxor inte regleras i lagstiftningen och ska snarare ses som en metodfråga. Javisst logiskt, men utredaren överdriver problematiken med läxor, menar förbundet i sitt svar.

Sveriges Skolledarförbund konstaterar i det här remissvaret, liksom i många andra, att det krävs stora förändringar för att fler elever ska bli behöriga till gymnasiet.

Ett ökat statligt ansvarstagande för såväl finansiering som anställningsförhållanden krävs.

KERSTIN WEYLER

Uppdragsutbildning
KARLSTADS UNIVERSITETS UPPDRAGS AB

REKTORSUTBILDNINGEN PÅ KARLSTADS UNIVERSITET

Vi vill bidra till att skapa en skola och förskola med god kvalitet där de nationella målen uppfylls.

- Rektorsprogrammet
- Rektorsutbildning för skolledare på folkhögskola/kulturskola
- Rekryteringsutbildning för blivande rektorer
- Pedagogiskt ledarskap för rektor i skola och vuxenutbildning
- Pedagogiskt ledarskap för rektor att organisera studie- och yrkesvägledning
- Leda och organisera skolförbättringsprocesser
- Leda lärande för hållbar utveckling
- Att leda och stödja nätverk i vuxenutbildningen
- Att utveckla barn- och elevhälsoarbete som hela skolans ansvar

KAU.SE/RUT

Läromedel • Stöd • Utbildning

Trygghet hela vägen med läromedel från Gleerups

Läromedelsfrågan och vikten av tillgång till kvalitativa, strukturerade och individanpassade läromedel är mer aktuell än någonsin. Med läromedel från Gleerups får alla elever tillgång till ett ständigt aktuellt innehåll av hög kvalitet som täcker de flesta ämnen och kurser i grundskolan och gymnasiet.

Är er skola intresserad av digitala läromedel? Med en gemensam lärmiljö ökar likvärdigheten och ni får stora möjligheter till kollegialt samarbete. Stöd och support ingår alltid.

Vill du veta mer om hur läromedel kan bidra på er skola? Läs mer på gleerups.se

gleerups

"DET ÄR VIKTIGT ATT VI SKAPAR EN VI-KÄNSLA"

Hälften av lärarna på Råsunda skolas mellanstadium är nya, och nästan hälften av eleverna. Arbetet med en ny vi-känsla kommer att prägla året för Jan Jämsä.

AV MARGARETA EDLING FOTO MAGUS HARTMAN

Då Skolledaren träffar Jan Jämsä, biträdande rektor för mellanstadiet på Råsunda skola (F-9) i Solna, återstår en vecka till elevernas skolstart. Dagen efter intervjun börjar lärarna. Det blir ett på flera sätt annorlunda läsår.

I mellanstadiebyggnaden från 1919 råder full aktivitet. Här pågår den intensiva slutfasen på ett stort ombyggnadsarbete. Lokalerna moderniseras och anpassas för att rymma ytterligare 120 elever. Om bara några dagar ska möblerna in i klassrummen. Hammarslag dunkar in i det sista.

Allt ska vara klart till skolstarten, säger Jan Jämsä då han stolt visar runt. Och rättar sig strax, med ett skratt:

– I bästa fall är det klart till skolstarten.

Ombyggnaden hänger ihop med att mellan- och högstadiet på en skola i närheten lagts ner. Nu får Råsunda skolas mellanstadium fyra nya klasser. 17 pedagoger är nya. Hälften av dem blev övertaliga vid skolnedläggningen och tackade ja till omplacering. Högstadiet strax intill växer också.

JAN JÄMSÄ VERKAR inte orolig inför förändringen. Det bästa med jobbet är att det händer så mycket nytt. Han ser fram emot att möta nya medarbetare, elever och vårdnadshavare.

– Det blir en spännande nystart. Vi har en vecka på oss att jobba ihop oss innan eleverna kommer. Det är viktigt att skapa en vi-känsla, att vi har samma värdegrund och samma mål. En kul grej på vår kickoff är att vi ska laga mat tillsammans i hemkunskapen.

Eleverna blandas i nya klasser.

– Det har man tyckt olika om både här och där, men det behövs för att vi inte ska få en vi- och dom-känsla i skolan.

Som ung lärare i matte och idrott kunde han inte

MÅNGA BILAR I GARAGET

► **Namn:** Jan Jämsä

► **Född:** 1972

► **Uppdrag:** Biträdande rektor, Årets skolledare 2021, Solna. För prissumman, 20 000 kronor till fortbildning, vill han lära sig mer om skolutveckling. Diplomet ska upp på väggen i arbetsrummet.

► **Utanför jobbet:**

Hustru, två hemma-
varande barn. Gillar
att jobba med hän-
derna, många projekt
på gång. Mekar med
veteranbilar. I garaget
på villatomten i Hud-
dinge: en VW-buss,
två Bubblor, en Por-
sche 356. Ägnade se-
mestern åt fönsterbyte
på huset.

förstå dem som jobbat tio år på skolan. Så länge! Nu är han inne på år 23, varav sju som biträdande rektor och några som intendent.

Han trivs bra med rollen och uppskattar samarbetet med de övriga biträdande, och med rektor, arbetslagsledare, mentorer med flera. I höst börjar han rektorsutbildningen och vill utveckla sitt pedagogiska ledarskap.

Samtidigt är chefskapet något han "halkade in på". Han fick frågan och sa ja.

– Jag är sådan att om någon ber mig göra något, så gör jag det. Klart jag ställer upp och gör mitt bästa!

DET HAN BRINNER för är relationen till eleverna. Den vill han värna om, också som chef. Han försöker röra sig i skolan och ha öppen dörr till arbetsrummet han delar med F-3-kollegan Paulina Pastene-Skaneby. Han är beredd att lyssna till barnen, svara på frågor, hjälpa till att lösa konflikter.

– Jag är verkligen inte för att skälla om någon elev gjort något dumt, man behöver prata och lyssna. Själva samtalet är viktigt för att komma till insikt, och för att det inte ska hända igen.

På samma sätt tänker han om personalen. Arbetet utgår från elevernas bästa och medarbetarna ska ha bra förutsättningar för det, vara delaktiga och känna att han lyssnar.

I juni utsågs Jan Jämsä till Årets skolledare i Solna. Motiveringen tog upp lyhördhet, omtanke och problemlösning.

Han kallades ut – helt oförberedd – från ett möte för att "prata med en jättearg vårdnadshavare", men möttes av skolnämndens ordförande och biträdande skolchef, som höll tal och överlämnade blommor.

– Det var jättekul och kändes överkligt, säger han. Jag har aldrig blivit så överraskad!«

Medarbetarna ska ha de bästa
förutsättningar för att arbeta
utifrån elevernas bästa, säger Jan
Jämsås, årets skolledare i Solna.

ALLA DIGITALA DÖRRAR SKA VARA ÖPPNA

Ingen ska mötas av en stängd dörr. Det är målet för elevhälsan i Norrtälje som storsatsar på digital tillgänglighet.

TEXT OCH FOTO MARGARETHA HOLMQVIST

Vi är i Roslagen och Norrtäljes kommunvapen är som sig bör ett ankare. Det är också ett resligt ankare som pryder rondellen nära elevhälsans lokaler. Här träffar Skolledaren Malin Hagström som är kommunens samordnare för ungas psykiska hälsa. "Jag har en lång titel," konstaterar hon.

Digitalisering är en av byggstenarna i Norrtäljes elevhälsoarbete.

– Dagens barn är mer digitala än vad vi vuxna är och skolan måste hjälpa eleverna att hantera både den digitala och fysiska miljön. När året är 2021 kan vi inte hålla dörren till det digitala stängd, säger Malin Hagström, när vi slår oss ned i ett ljus och inbjudande mötesrum.

Hon är socialpedagog och socionom. Med tio års erfarenhet från skolans värld är hon väl medveten om hur tätt elevernas mående och kunskapsutveckling hänger samman.

– Vi började långt före pandemin tänka på att det behövs "en väg in" till elevhälsan. Det går inte att prata om digital skola utan prata om digital elevhälsa.

MALIN HAGSTRÖM BESKRIVER Norrtälje som en "tillåtande kommun" som är öppen och rolig att arbeta i. Med pandemin uppstod en oro för elevernas psykiska hälsa. Fokus riktades på att eleverna skulle kunna

kontakta elevhälsan utan krångel. Kommunen efterfrågade en egen, säker lösning och det utan långbänkar.

– När pandemin startade frigjorde krisledningsgruppen tid för it-enhetens arbete, och på fem dagar kom en onlinetjänst för elevhälsan på plats. Plattformen för digitala e-tjänster fanns redan och det gick att bygga vidare på den. Från årskurs fyra och uppåt finns elevhälsan som en ikon på elevernas Ipads. Jag kontaktade också friskolorna, som alla ville vara med, berättar hon.

MED ONLINETJÄNSTEN FÅR elever som hör av sig återkoppling direkt, men omedelbar hjälp utlovas inte. Malin Hagström menar att det viktiga är att barnen fångas upp i den stund de tar kontakt. Den stunden är värdefull.

– Stunden är kort och den kan vår e-tjänst möta. Barn i dag är vana vid omedelbar uppmärksamhet och vi svarar att de kan få hjälp, men att det inte alltid går på studs.

Malin Hagström berättar att de barn som hört av sig under pandemin är rädda för ungefär samma saker som vuxna. Sjukdom och död är skrämmande. Dagliga rapporteringar om dödsfall är svåra, och om du bara är tio år är det svårt att relatera till statistik. Då kanske inte barnet ska ha nyhetsflashar i mobilen.

– Hur hanterar du till exempel en nyhet om 3 000 döda när du vet att det är 300 elever på din skola?

Under pandemins gång har elevhälsan ibland fått träda in när annan verksamhet, som BUP, har stängt. Konsekvenserna av de äldre elevernas distansundervisning blev efter hand en fråga för elevhälsan.

KOMMUNENS STÖRSTA HÖGSTADIESKOLA har 750 elever och när skolan delvis stängde förändrades elevernas vardag. För att hålla nere antalet elever i skolans lokaler delades klasserna rakt av. Många elever saknade sina kompisar och kände sig ensamma. Blyga elever drog sig för att fråga läraren under den digitala lektionen när ”alla ser när man frågar.”

– Elevhälsan har ringt upp elever sökt upp eleverna via teams för att ta reda på hur de mår och vad som varit jobbigt med att vara hemma, berättar Malin Hagström.

En vanlig synpunkt är att distansundervisningen gjort det svårare för eleverna att veta var de står kunskapsmässigt. När skolan i

och med höstterminen går tillbaka till mer normala rutiner menar Malin Hagström att det gäller att möta elevernas oro på den punkten.

– Det finns en jättestor oro kring framförallt matte och engelska. Det är slående att eleverna har pratat kunskap, inte betyg. Det är något skolan måste kunna möta.

MALIN HAGSTRÖM SER ett stort behov av att samhället erbjuder gemensamma digitala lösningar för elevhälsan. Lösningar som alla landets skolor kan använda sig av. Det är ett budskap som hon brukar framföra till politiker och andra beslutsfattare. I dag är det istället många privata aktörer som hör av sig till skolorna och erbjuder tjänster.

– Jag tänker att så länge inte alla elever får samma stöd har vi inte heller en likvärdig skola, säger hon. »

– Digitalisering kan aldrig ersätta det fysiska mötet, men väl komplettera och underlätta det, säger Malin Hagström vid elevhälsan i Norrtälje.

ELEVHÄLSAN ONLINE I NORRTÄLJE

► Genom elevhälsan online kan eleverna ta kontakt med till exempel skolsköterska eller kurator via en ikon på Ipad eller dator (skolans, inte privata enheter). Om eleverna loggar in med bank-id kan de få direktkontakt om sitt ärende, utan bank-id återkommer elevhälsan till eleven på annat sätt.

► Elevhälsan online i Norrtälje uppmärksammades som en av åtta nominerade till eDiamond Awards 2020, instiftat av Offentliga affärer. Priset vill bidra till Sverige som ett föregångsland inom e-förvaltning och digitalisering.

"Det är så ineffektivt att klockorna stannar"

Digitaliseringen av elevhälsan släpar efter. Gemensamma lösningar saknas och skolor tvingas uppfinna hjulet på egen hand. Något måste göras enligt Carl Heath, utbildningsdirektör på forskningsinstitutet Rise. Frågan är inte om, utan när. Problemet? Ingen har uppdraget.

TEXT MARGARETHA HOLMQVIST

2 måsten, enligt Carl Heath

- Möjlighet för elevhälsan att utnyttja digitaliseringen på samma sätt som i övriga hälso- och sjukvården.
- För att verkligen dra nytta av digitaliseringen krävs en nationell gemensam datastruktur.

Det är ingen munter bild Carl Heath målar upp. Avsaknad av en enhetlig datainfrastruktur och standard inom elevhälsan leder till ineffektivitet och att elevernas behov inte tillgodoses.

– Det finns jättemånga dimensioner i detta men elevhälsan är den minst digitaliserade delen inom hälsovården, säger han och jämför med hur vi har möjlighet att via boka videomöten med läkare, psykologer och andra inom vården med hjälp av 1177.

Han anser att det är hög tid för förändring. Den tid då det mesta kring elevhälsa handlade om att ha en skolsköterska på plats i den fysiska skolmiljön är över.

– I dag har elevhälsan ett betydligt bredare uppdrag. Skollagen pekar på sambandet mellan god hälsa och lärande. Men tekniken har inte hängit med och vad skolorna kan erbjuda eleverna styrs av flera olika faktorer. Tillgången till professioner som skolkurator, psykolog, specialpedagogiskt stöd och annan kompetens varierar, säger Carl Heath.

Han tillägger:

– Allt går inte att göra på distans, men en hel del går att göra. Som att elever ska kunna chatta med en kurator till exempel.

HAN ANSER ATT digitaliserad elevhälsa kan underlätta för elever, föräldrar och skola. Som när ett barn har flera diagnoser och vårdbehov. Behov som dessutom ställer krav på skolans insatser och pedagogiska uppdrag.

Om föräldern med hjälp av bank-id på ett säkert sätt kan godkänna att elevhälsan får tillgång till barnets journaler blir det lättare att samordna insatserna. Sko-

Bildtext...

FOTO: JOHAN WINGBORG

lans möjligheter att möta elevens behov förbättras.

I dag splittras insatserna kring barnet på många händer, tid och resurser går förlorade.

– Det är så ineffektivt att klockorna stannar. Tänk också om eleven byter skola eller kommun. Då är enkel dokumentation hart när omöjlig att komma åt. När ska man ta fram en gemensam standard och infrastruktur?, undrar han retoriskt och beklagar att beslutsfattarna inte tar tag i problemet.

– Det här går att göra, men ingen har uppdraget. Det är inte så medialt sexigt, jämfört med att prata om man ska få ha en mobil i handen i skolan eller inte. Jag tror inte att politikerna riktigt har förstått behovet, kanske för att det är okända marker som inte står så högt upp på den politiska stjärnhimlen.

NEJ, DIGITAL INFRASTRUKTUR ger sällan rubriker. Nyligen fick åtta myndigheter i uppdrag att ta fram en sammanhållen datainfrastruktur för livslångt lärande och kompetensförsörjning. Trots att det handlar om strategiskt viktiga framtidsfrågor som att underlätta matchningen på arbetsmarknaden fick uppdraget väldigt lite uppmärksamhet.

Rubriker eller inte: Ett liknande uppdrag borde enligt Carl Heath tas fram på elevhälsans område. Kanske kan situationen under pandemin, där elevernas hälsa och mående aktualiserats, fungera som en väckarklocka.

– Frågan är inte om det här ska göras, utan när. Det här måste komma på plats. Vissa huvudmän gör redan insatser men varje enskild aktör ska inte behöva uppfinna hjulet, säger Carl Heath. «

RISE

► Research Institutes of Sweden AB (Rise) är ett svenskt helägt statligt forskningsinstitut som samverkar med universitet, näringsliv och samhälle för innovationsutveckling och hållbar tillväxt. Rise ägnar sig åt industriforskning och innovation samt utför provning och certifiering.

► Läs mer: www.ri.se

Rätt verktyg gör jobbet bättre

Upptäck verktyget Vår arbetsmiljö

Hos oss finns stöd för en god arbetsmiljö och en attraktiv arbetsplats för kommuner, regioner och kommunala företag. Kostnadsfritt såklart!

“suntarbetsliv

Suntarbetsliv drivs gemensamt av de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna SKR och Sobona.

NÅ VARJE ELEV

Digitala läromedel i alla ämnen för grundskolan. Fyllda med stöd och finesser för olika förutsättningar och behov.

Läs mer på [NE.se](https://ne.se)

PANDEMINS LÄXA: PERSONLIGA MÖTEN KAN INTE ERSÄTTAS

Digitalisering över en natt? Eller väl förberedda för fjärr- och distansundervisning? En förändrad skola ser vi i alla fall efter snart tre terminer med en pandemi.

Men om vi hamnar i en verklig kris – hur beredda är vi då med ett starkt decentraliserat skolsystem? En erfarenhet står dock fram tydligt – vikten av det personliga mötet och stödet från kolleger är omistligt, menar pedagogikprofessor Jonas Linderoth.

TEXT KERSTIN WEYLER FOTO JOHAN WINBORG

Det är fortfarande några dagar kvar innan Jonas Linderoths studenter återvänder till campus i Göteborg. Skolledaren träffar honom därför hemma i bostaden i Kungsbacka, och vi försäkrar varandra att vi är dubbelvaccinerade. **Var skolan förberedd på det som skedde? Kommer vi att se den här tiden som en introduktion till en mer digitaliserad utbildning?**

Jonas Linderoth tar en lång paus.

– Möjligheten till distansundervisning och digitalt arbete, och implementeringen har ju gått fort med nödtvång. Men förberedda?

Det är slående, menar han, hur till exempel universitetet (men det här kan nog gälla även för skolan) har stora interaktiva lärsalar med väldigt mycket utrustning för innovativa pedagogiska möjligheter, samtidigt som personalen inte blivit utrustad med bättre mikrofoner eller webbkameror för basarbetet.

Det säger hur vi har sett på digitalisering i pedagogiska sammanhang.

– Vissa typer av digitalisering, som kanske inte är progressiv eller state of the art betraktar vi inte ens som digitalisering. Powerpoint och digitala föreläsningar är otroligt implementerade i pedagogiska sammanhang. Ändå har jag inte stött på någon som lärt mig eller någon annan hur man bygger en bra och snygg presentation. >

Om något har tiden med pandemin visat värdet av det personliga mötet och lärares kollegiala stöd, menar Jonas Linderoth, professor i pedagogisk psykologi vid Göteborgs universitet och gästprofessor vid Försvarshögskolan.

Som professor och forskare fick jag en ännu mer ökad respekt för yrkeskunskaper och beprövade erfarenheter. Och större ödmjukhet inför vad vi pedagogiska akademiker kan bidra med till professionen.

BERÖM

Jonas Linderroth kom 2016 ut med boken *Lärarens återkomst* (Natur&Kultur), en bok som fick stor uppmärksamhet.

Så här skrev Skolledarens recensent Torbjörn Hanö, bland annat om boken: "... den avgjort bästa av alla böcker jag läst de senaste åren kring svensk skola och dess problem. (...) Jonas Linderroth skriver lättläst, rakt och med fångande bildspråk. (...) Jag rekommenderar starkt läsning av boken. Den är viktig ur flera perspektiv. Inte minst förtjänar lärare att hyllas. Det har kastats mycket oförtjänt skit på kåren från folk som inte begriper sig på yrket, och är det fel på systemet är det ändå lärarna som får skulden."

– Jag hoppas att pandemin innebär att vi blir mer down to earth, förstår digitalisering utifrån ett bruksperspektiv.

Men månaderna med pandemin har visat en annan sida av undervisningen, menar Jonas Linderroth. De icke digitala mötets kvaliteter har framträtt med all önskvärd tydlighet.

– Det har varit underskattat.

JONAS HYSER DOCK en förhoppning att skolan kommer att bli bättre på att urskilja när det är viktigt med ett personligt möte, och när kan vi ta det digitalt. För ja, det digitala mötet/undervisningen har många fördelar.

Ett exempel som skolan, och för den skull också den högre utbildningen, inte lyckats ta vara på och bli bättre på är att jobba med inspelningar, menar Jonas Linderroth.

Det som för några år sedan gick under beteckningen flippat lärande. Jonas kallar det i stället asynkron föreläsning, som kan följas av en synkron diskussion. Vi enas om att det inte är så bra beteckningar. Men som kan användas i väntan på något bättre.

Inspelade lektioner har ju hindrats av lagstiftningen kring fjärr- och distansundervisningen, men bestämmelserna har fått luckrats upp under pandemin. Begränsningar ursprungligen tillkomna för att möta en farhåga att de skulle utnyttjas för att göra undervisningen billigare genom att leverera inspelade lektioner. Men en bestämmelse som samtidigt kringskurit lärares möjligheter att arbeta med inspelat material, menar Jonas Linderroth.

DET DECENTRALISERADE SKOLSYSTEMET var över huvud taget inte berett på en skola i kris, anser han. En fråga hur vi skulle klara oss i en verklig kris intresserar dock forskaren Jonas Linderroth mycket.

I en centraliserad skola skulle skolradion kunnat användas att köra ut lektioner, via Utbildningsradion, till alla skolor. Alldeles säkert bra nationella produktioner. Men en omöjlighet i dag med alla olika huvudmän, med så olika förutsättningar, menar han.

– Det var slående hur stor okunskapen om vårt decentraliserade skolsystem var i inledningen av pandemin. Det var ju den typen av lösningar som efterfrågades: Varför kan ni inte bara tv-sända lektioner?

Kommentarer framför allt från människor utanför skolan utan insyn i skolsystemet, poängterar Jonas Linderroth. Och från dem som fortfarande tror att vi har hög statlig styrning av skolan.

Jonas Linderroth medverkade i projektet *Skola hemma*, en gemensam plattform för skolan som startade när skolorna började stängda förra våren.

– De råd vi gav i *Skola hemma* hade hela tiden karaktären av att huvudmannen måste ta hänsyn till sina lokala förutsättningar.

RÅDEN BLEV GENERELLA, man kunde inte förutsätta att skolorna var organiserade på ett visst sätt, eller alla huvudmän hade samma resurser.

Jonas uppdrag var att hitta forskning som var relevant, eller snarare att sammanställa ett axplock av råd och forskning som skulle kunna vara relevant för undervisningen och lärarna.

Det blev ganska triviala tips och forskningsråd som att det är viktigt att upprätta vissa ordningsregler fast utbildningen sker på distans, och med välorganiserade lektioner med start och stopp och så vidare.

MEN EN AV de viktigaste erfarenheterna av *Skola hemma* var, menar Jonas, att inse att lärarna hade mycket mer hjälp av varandra, att den beprövade erfarenheten av en kollega kunde vara betydligt mer värd än det forskningsbaserade stödet.

Det senare kunde snarare vara en självförtroendeboost till lärarna: Vad skönt, då vet jag att jag jobbar rätt.

– Som professor och forskare fick jag en ännu mer ökad respekt för yrkeskunskaper och beprövade erfarenheter. Och större ödmjukhet inför vad vi pedagogiska akademiker kan bidra med till professionen, säger Jonas Linderroth.

Det kommer att bli mycket för akademien att tänka på, anser han.

– Det är full rimligt att avkräva av oss forskare en högre grad av nyttiggörande än vad vi lyckas prestera.

SKOLA HEMMA FORTSÄTTER om än i mycket mindre skala. Elever och lärare har återvänt till skolan, och en liten notis på hemsidan talar om förberedelse inför en eventuell fjärde våg.

Skolverket och Skolinspektionen har gjort löpande uppföljningar under pandemin, om några år kommer säkert en rad forskningsstudier om hur det gick och varför.

Och den fråga som jag främst hade med mig till Jonas Linderroth hann vi inte med, efter att ha sett en av hans digitala föreläsningar under året som gått; om vi börjar i fel ända när vi pratar om digitalisering. Den tål verkligen att tänkas på. »

GÅ PÅ KONFERENS

Högaktuella ämnen • Delta på plats eller digitalt

NPF-ANPASSAD LÄRMILJÖ

Så ger du alla elever en chans att lyckas

4+

- Verktyg för att skapa en inkluderande lärmiljö
- Så arbetar du med tydliggörande pedagogik
- Extra anpassning och särskilt stöd – när och hur?

MALMÖ 5 OKT • GÖTEBORG 12 OKT • STOCKHOLM 15 OKT
• DIGITALT 15 OKT

FÖRSTELÄRARNAS RIKSKONFERENS SPECIAL

Designa ett förbättrat lärande - för elever och kollegor

4+

- Framgångsrik skolutveckling av förstelärares arbete
- Förstelärares betydelse för skolans utveckling
- Så kan förstelärare öka likvärdigheten i undervisningen

STOCKHOLM 7 DEC • DIGITALT 7 DEC

UPPDRAG: SPECIALPEDAGOGIK

Med mod, kunskap och verktyg att leda utvecklingsprocesser

4+

- Handledningen som naturlig del av en större utvecklingsprocess?
- Mellanledarskapet – kunskap och verktyg för att nå framåt
- Elevfall – utredning, åtgärdsprogram och uppföljning som ger effekt

PROCESS KONFERENS: STOCKHOLM 8 DEC + DIGITALT 8 FEB

FRITIDSHEMMENS RIKSKONFERENS

Utvecklande lärmiljöer i fritidshemmet – förutsättningar, kännetecken och möjligheter

4+

- Egna lokaler eller inte – fysiska lärmiljöns betydelse för lärande och relationer
- Vad är konkret en god lärmiljö?
- Vad kännetecknar fritidshem med variation av lärmiljöer?

MALMÖ 28 OKT • GÖTEBORG 18 NOV • STOCKHOLM 25 NOV
• DIGITALT 25 NOV

FRAMGÅNGSRIK SKRIVUNDERVISNING

Så utmanar och utvecklar du eleverna i deras skrivande

4+

- Lektionstips för inspirerande och inkluderande skrivundervisning
- Kooperativt lärande i skrivundervisningen
- Vägledande samtal som utvecklar funktionell skrivkompetens

MALMÖ 6 OKT • STOCKHOLM 21 OKT • DIGITALT 21 OKT

FÖRSKOLEKLASSENS RIKSKONFERENS

Första året i skolan – undervisning med avstamp i 6-åringens behov

4+

- Utredningen om 10-årig grundskola – vad innebär förslagen?
- Stationsbaserad undervisning för arbetsro, kartläggning och differentiering
- 6-åringens stora utvecklingssteg – vad bör du tänka på?

MALMÖ 29 OKT • GÖTEBORG 19 NOV • STOCKHOLM 26 NOV
• DIGITALT 26 NOV

UNDERVISNINGSSTRATEGIER

Från forskning till framgångsrik undervisning

4+

- Vägledning till ökad motivation – kognitionsvetenskap som verktyg i klassrummet
- Varierande metoder och undervisningsformer i fysiska och digitala klassrum
- Vetenskapliga och pedagogiska nycklar till lärarledarskap

GÖTEBORG 13 OKT • STOCKHOLM 20 OKT • DIGITALT 20 OKT

4+

Konferenserbjudande!

GÅ 4 SÅ BJUDER
VI REKTOR!

Med reservation för ändringar

Läs mer om konferenserna
och anmäl dig på webben!

Vi utvecklar Sveriges viktigaste människor
www.lararfortbildning.se • 08 737 68 00

LÄRAR
FORTBILDNING AB

SMÅ SKOLOR SKAPAR STORT ENGAGEMANG

Små skolor i glesbygd brottas med problem som brist på behöriga lärare, svårigheter att hitta vikarier och höga lokalkostnader. Samtidigt skulle skolnedläggningar medföra längre pendlingsavstånd för väldigt små skolbarn. Victoria Tjernlund är rektor för två skolor i Strömsunds kommun.

– Jag ser fler fördelar än utmaningar med små skolor, säger hon.

TEXT OCH FOTO HELENA LINDH

Det är lunchrast i Kyrktåsjö. Musik ljuder ur en högtalare och ett 30-tal skolbarn i blandade åldrar fyller skolgården med lek, fotboll och diskussioner, som på vilken skola som helst.

Victoria Tjernlund känner sina skolbarn väl. Hon är läraren som efter 25 år på samma skola sökte rektorstjänsten för Centralskolan i Hoting och för Kyrktåsjö skola, där hon tar emot den här dagen.

– Jag trivdes som lärare, men var rädd att det skulle komma en stafettrektor som inte hade något långsiktigt intresse av att vara kvar, säger hon.

Nu har hon varit rektor i sex år. När Skolledaren träffar henne är hon även tillförordnad skolchef i Strömsunds kommun, som är huvudman för skolorna i Hoting och Tåsjö.

DET TILLFÄLLIGA INHOPPET som skolchef har gett ett bredare perspektiv på de utmaningar som glesbygdskommunen Strömsund står inför. Dit hör bland annat långa avstånd, en åldrande befolkning och små skolor.

– Det är svårt att få behörig personal till skolorna. Många jobbar som obehöriga i flera års tid och får aldrig någon anställningstrygghet.

Victoria Tjernlund hade helst behållit möjligheten

att ge lärare lokal legitimation. Ämnen som idrott, musik, hemkunskap och moderna språk omfattar alltför få timmar för att kunna erbjuda heltids- eller ens rejäla deltidstjänster och är sällan attraktiva för någon med lärarbehörighet att söka. Det är också svårt att förmå de obehöriga som undervisar att läsa in ämnesbehörighet och pedagogik för att få lärarlegitimation, eftersom ämnena inte har så många procent. Att erbjuda två B-språk att välja mellan är i dagsläget inte möjligt.

– Det är typiska storstadsbeslut och ett jättebekymmer för oss. Just nu har jag tur att ha fått unga personer som valt att bo kvar eller komma tillbaka till Tåsjö. De läser lärarutbildningen på distans.

OBEHÖRIGA LÄRARE STÄLLER högre krav på de lärare som är legitimerade. De stöttar och handleder sina kolleger och hjälper till med bedömning av elever. Det ställer också krav på Victoria som rektor. I hennes arbetsuppgifter ingår allt från personalvård till att vikariera som lärare, när det saknas personal.

– Nu när jag är skolchef har jag inte tid att vikariera och det är nästan det största problemet. Personal har vi, även om en del är obehöriga, men vikarier är svårt att få tag på.

Som rektor tillbringar Victoria Tjernlund de flesta dagarna på skolan i Hoting, som har 125 elever från förskoleklass till årskurs 9. En dag i veckan kör hon tre mil norrut till skolan i Kyrktåsjö, som har ungefär 30 elever från förskoleklass till årskurs 6.

Skolan har tidigare varit nedläggningshotad, men om den lades ned skulle sexåringar som bor några mil norr om Kyrktåsjö tvingas pendla nästan två timmar om dagen för att gå förskoleklass i Hoting.

– Resursmässigt vill man förstås kunna satsa mer på personalen och inte lägga halva sin budget på lokalhyra. Samtidigt blir det för långa avstånd för barnen om fler skolor skulle läggas ned, säger Victoria Tjernlund.

MED FÅ ELEVER och litet lärarteam har det i perioder varit svårt att skapa ett bra klimat. Om det bara finns två barn i en förskoleklass och de inte drar jämnt blir det tufft. Likaså är det viktigt att de vuxna kan samarbeta bra och känner stöd av varandra.

– Som pedagogisk ledare är det en av mina utmaningar och något jag jobbar aktivt med. På större skolor kan lärare välja vilka de umgås med, här måste vi vara ett fungerande team.

Victoria Tjernlund visar runt i Kyrktåsjö skola. På

nedre våningen finns lärarrum, slöjdsal och ett uppehållsrum för eleverna, på övervåningen tre klassrum.

På det stora hela ser hon mest fördelar med små skolor. Alla känner varandra väl och kontakten mellan elever, personal och vårdnadshavare är tät. Ingen elev hamnar mellan stolarna.

– Vi kan engagera oss så mycket mer än man kan göra i större skolor.

ELEVERNA FÅR FÖRHÅLLANDEVIS mer lärartid och Victoria upplever också att det finns ett stort engagemang för skolan på orten, inte minst i Tåsjö.

– Rädslan att förlora skolan gör nog att folk värdesätter den mer, tror hon.

Med få elever i varje årskurs är åldersblandade klasser en nödvändighet.

Victoria Tjernlund följer den forskning som finns på området, bland annat att åldersintegrerad undervisning inte ska vara lika effektiv som åldershomogen. I hennes två skolor växlar man mellan att arbeta åldersintegrerat i vissa ämnen och åldershomogent i andra.

– Jag tror att det handlar om vilket arbetssätt man använder. Vi ser fördelarna med att jobba utifrån elevens förutsättningar, istället för utifrån ålder, säger hon. »

Victoria Tjernlund är rektor för två skolor, Hoting centralskola med 125 elever och Kyrktåsjö skola med 30 elever. "Vi kan engagera oss så mycket mer än man kan göra i större skolor", säger hon.

FORSKARE: KVALITET VIKTIGARE ÄN STORLEK

Skolnedläggningar är en politisk stridsfråga i många av landets kommuner. Carl-Henrik Adolfsson vid Linnéuniversitetet har gått igenom den forskning som finns om skolstorlekens betydelse för elevers skolprestationer och sociala situation i skolan.

TEXT HELEN LINDH

Carl-Henrik Adolfsson.

Carl-Henrik Adolfsson, forskare i pedagogik vid Linnéuniversitetet, blir ofta kontaktad av både politiker som vill ha argument för att lägga ned små skolor och av föräldraföreningar som vill behålla skolorna. För några år sedan gick han igenom den forskning som finns på området.

– Den absolut viktigaste faktorn för elevernas resultat är kvaliteten på undervisningen. Skolans storlek har en jämförelsevis ganska liten betydelse, säger han.

– Många använder pedagogiska argument som giss-

lan i debatten, när det istället är andra motiv som ligger bakom, säger han.

Den forskning som ändå gjorts kring skolornas storlek pekar åt delvis olika håll. Mycket av forskningen är gjord i en amerikansk kontext och inte helt överförbar på svenska förhållanden.

DET ÄR FRÄMST elever från mindre gynnsamma hemförhållanden och elever med utländsk bakgrund som i något större utsträckning gynnas av små skolor jämfört med större. Detsamma gäller elever som går i lägre årskurser.

– Få studier visar att det skulle vara bättre att gå i en stor skola. Men det är med reservation för att lärarna måste vara behöriga och kompetenta, något som kan vara ett problem för små skolenheter på framförallt landsbygden, säger Carl-Henrik Adolfsson.

En ytterligare aspekt är att lärarkåren tenderar att cirkulera och bytas ut oftare på riktigt små och väldigt stora skolenheter. Mest attraktivt för lärare verkar mellanstora skolor vara.

– Får man lärare att stanna är det positivt.

GENERELLT TYCKER CARL-HENRIK Adolfsson att det är viktigt att såväl politiker som föräldrar är tydliga med varför de vill lägga ned eller behålla en skola. Eftersom kvaliteten på undervisningen är den enskilt viktigaste faktorn för elevernas resultat kan det vara befogat att stänga en liten skola för att istället ha resurser för att öka undervisningskvaliteten på en närliggande, större skola.

– Om det finns ekonomiska argument för att lägga ned en skola, tycker jag att man ska vara tydlig med det och det kan vara fullt legitimt, eftersom det handlar om skattemedel som i stället kan satsas på exempelvis speciallärare, säger han. «

SKOL-STORLEK

► Av landets grundskolor har 24 procent färre än 100 elever. Drygt 14 procent av grundskolenheterna har fler än 400 elever. Vanligast är att en grundskolenhet har mellan 100 och 300 elever.

► Omvänt går ungefär sex procent av landets grundskoleelever på en skola med färre än 100 elever, medan 35 procent av eleverna går på skolor med fler än 400 elever. Källa: Skolverket

REKTOR – FÖRVALTNINGSCHEF

FÖRMEDLA – REKRYTERA – HYRA

Kompetenta skolledare/chefer i hela Sverige! Erfarenhet från mer än 900 skolor! 24 års kontinuerlig verksamhet!

Tel: 08-545 160 20

info@kunskapsbolaget.se

www.kunskapsbolaget.se

**Kunskaps
bolaget**

... utvecklar ledare och organisationer

Din vardag är vår vetenskap

KOMPETENSUTVECKLING FÖR DIG
INOM FÖRSKOLA OCH SKOLA

Unika upplägg för varje verksamhet

Vi erbjuder unika utbildningsupplägg där utbildning och litteratur kombineras utifrån era specifika behov. En utbildning genom oss kan omfatta handledning på individ- och gruppnivå, föreläsning eller workshop och kan bestå av allt från enstaka tillfällen till längre utbildningsinsatser. Antingen på plats hos er eller digitalt på distans. Läs mer på studentlitteratur.se/uppdraagsutbildningar

Hos oss hittar du bland annat utbildningar inom:

Kooperativt
lärande

Lärmiljö

Kommunikations-
utveckling

Språk-
utveckling

Kollegialt
lärande

Inkludering

Vill du genomföra din utbildning digitalt? Läs mer på:
studentlitteratur.se/digitalauppdraagsutbildningar

Kontakta oss gärna för vidare diskussion
om hur just er utbildning kan se ut.

Anton Stifors
Kundansvarig
kompetensutveckling skola
046-31 23 69
anton.stifors@studentlitteratur.se

MÅLMEDVETET ARBETE GAV GRÖN FLAGG

Fredsbergs friskola utanför Töreboda nominerades 2020 till Grön Flaggs utmärkelse *Årets hållbara skola*. Nyckeln till framgången ligger i en tydlig målbild och en genomtänkt metod som arbetats fram under flera års tid.

TEXT LENA FRÄNDBERG

JURYN MOTIVERING

► År 2020 nominerades Fredsbergs friskola till Grön Flaggs utmärkelse *Årets hållbara grundskola*.

► Motiveringen löd: "För en Grön Flaggresa där samtliga elevers delaktighet och inflytande löper som en röd tråd genom hela resan. För ett hållbarhetsarbete där eleverna fått ökad kunskap om energikällor, klimatförändringar, återbruk samt hur fysisk aktivitet påverkar det egna välbefinnandet. För skolans spridning av arbetet i sociala medier och för samarbeten med lokala aktörer."

När Helena Hallerhed erbjöds rektorstjänsten på Fredsbergs friskola för tio år sedan lockade bland annat möjligheten att arbeta med miljö och hållbarhet. Att leda skolan skulle ge henne möjlighet att lyfta frågorna och att göra det med ett helhetsgrepp.

– Jag såg det som en möjlighet att utveckla ett arbetssätt. Jag hade jobbat med grupputveckling och ledarskap en del och nu kändes det som en möjlighet att arbeta med hållbarhetsfrågorna på riktigt, säger Helena Hallerhed.

Med Helena vid rodret fick Fredsberg friskola från starten en miljö- och friluftspröfil och blev tidigt certifierad enligt Grön Flagg. Programmets verktyg har varit ett stöd för skolan och samarbetet har fungerat väl, men den arbetsmetod som man jobbat fram är skolans egen.

– Från början famlade vi ganska mycket. Vi var tydliga med vad vi ville men det tog några år innan det satte sig och blev en tydlig organisation. Det här handlar ju om skolutveckling och det tar tid innan man hittar former som fungerar, säger Helena.

SKOLAN ARBETAR MED Grön Flaggs alla nio teman under en treårscykel, och eftersom eleverna går på skolan i sju år får alla elever arbeta med varje tema två gånger under sin tid på skolan. Sex lärare på skolan är med i arbetet och alla elever deltar i åldersblandade

grupper. Miljörådet, som består av två lärare och en representant från varje klass, är ett nav i arbetet där de olika temana presenteras.

Alla elever får genom representanterna i miljörådet komma med idéer om vad de vill veta mer om. Lärarna samplanerar men gör egna lektioner utifrån elevernas idéer och sina egna ämnesområden.

Läraren Sandra Lindström har ett särskilt ansvar för lärandet för hållbar utveckling, hon styr upp arbetet och har hand om den dokumentation som ligger till grund för Grön Flagg-certifieringen. Hon menar att de åldersblandade grupperna skapar en vi-känsla på skolan.

– Vi gör detta tillsammans och arbetssättet skapar trygghet. Jag har mina lektioner med alla elever på skolan och de yngre eleverna lär sig av de äldre, säger Sandra Lindström.

BÅDE SKOLLEDNING OCH LÄRARE upplever att skolans hållbarhetsarbete är framgångsrikt och skapar stora mervärden. Helena Hallerhed betonar att framgången bygger på det arbetssätt som jobbats fram.

Sedan ett år tillbaka har Maria Lahrin tagit över som skolledare på Fredsbergs friskola. Hon har internrekryterats och är alltså väl införstådd med arbetsmetoden som hon ser fram emot att förvalta.

– Det är det som är nyckeln till hela arbetet. Det är väl genomtänkt och genomsyras av alla ämnen i läro-

Eleverna i årskurs 4-5 rensar ogräs och funderar på vad som ska odlas i pallkragarna. I skolträdgården odlas bland annat potatis, jordgubbar och rabarber.

FOTO: FREDSBERGS FRISKOLA

planen. Det bygger på elevmedverkan, på att teman återkommer i en treårscykel, att vi arbetar i åldersintegrerade grupper och av ett stort inslag av praktiskt och estetiskt arbete, säger Helena Hallerhed.

För att bli trovärdiga i arbetet har det också varit viktigt att ha med hållbarhetsperspektivet i allt som skolan gör. Det kan handla om vilken mat som handlas upp eller vilket material som väljs när taket på sko-

lan ska läggas om. För att arbetet ska få tyngd ska det genomsyra allting och beröra all personal, såväl lärare som fritidspersonal och vaktmästare.

– Det fina med att jobba på ett tydligt sätt med hållbarhetsfrågor är att det är ett ypperligt verktyg att jobba med hela skolan eftersom det blir ett paraply för all personal. Det handlar om att se mervärdet i att alla är delaktiga, säger Helena Hallerhed. «

1 300 SKOLOR I SVERIGE HAR GRÖN FLAGG

► Så kallade "Green schools" med särskild hållbarhetsprofil finns över hela världen. I Sverige är det Grön Flagg som ingår i det internationella nätverket.

► I dag är cirka 1 000 förskolor och 300 grundskolor certifierade.

► Skolorna får tillgång till stöd och utbildningsmaterial och genom att dokumentera och redovisa sitt arbete kan de bli certifierade ett år i taget.

► Arbetet bedöms utifrån kvalitetskriterier som till exempel ämnesövergripande arbetssätt och elevinflytande.

► Skolverket har också ett certifieringsprogram som heter *Skola för hållbar utveckling*.

1 000 förskolor och 300 grundskolor i Sverige flaggar grönt.

Rektorsutbildning i att leda lärande för hållbar utveckling

Skolans ”gröna” innehåll har gått från natur- och friluftsvurm över ren miljöundervisning till dagens lärande för hållbar utveckling. Det finns redan profilerade skolor som arbetar målinriktat med konceptet. Nu satsar Skolverket på en rektorsutbildning i att leda lärande för hållbar utveckling.

TEXT LENA FRÄNDBERG

Natur- och friluftsliv har varit ett inslag i svensk skola och setts som positivt för barnens lärande under lång tid. Men först på 1960-talet började man också undervisa om olika miljöproblem som blivit aktuella, som försurning och övergödning av haven.

1992 introducerade FN-konceptet *Hållbar utveckling* och det innebar ett paradigmskifte för miljöundervisningen. Miljö ersattes nu av ekologisk hållbarhet och kom att ses som en del i ett större sammanhang där social och ekonomisk hållbarhet också ingår.

Hållbar utveckling är ett komplext undervisningsområde där värderingar spelar in eftersom det finns olika åsikter om hur samhällsproblem ska lösas. Men skolans styrdokument ger ett tydligt uppdrag både att skapa förståelse för vad hållbar utveckling innebär och hur elevernas livsstil påverkar miljön och samhället.

Framgångsfaktorer för lärande för hållbar utveckling har dessutom visat sig gå hand i hand med mer övergripande skrivningar i läroplanen, som att man ska ge allsidig information och helhetsperspektiv.

NIKLAS GERICKE är professor i didaktik på Karlstads universitet. Han har lett flera forskningsprojekt där effekter av undervisning i hållbar utveckling undersökts. Resultaten är delvis nedslående eftersom man inte kan se några effekter av att elever går på hållbarhetscertifierade skolor generellt sett. Men forskningen visar eller ger indikationer om vilken undervisning som faktiskt ger resultat. Det handlar om pluralism, holism och om diversifierade undervisningsmetoder.

Pluralistisk undervisning innebär att olika perspektiv och intressekonflikter tydliggörs runt de komplexa samhällsproblemen. Även om pluralism lyfts fram

som något eftersträvarsvärt inom skolväsendet är det inte säkert att det har nått klassrummen.

– Vad vi kunde se i en studie var att eleverna inte nämnvärt fick den här typen av undervisning. Men de elever som hade fått det sa sig agera på ett mer hållbart sätt. Där fanns det ett samband, säger Niklas Gericke.

I samma forskningsprojekt kunde man visa att om man kombinerar ett holistiskt arbetssätt, där sociala, ekonomiska och ekologiska perspektiv används tillsammans med flera olika undervisningsmetoder, lärde sig eleverna mer och undervisningen fungerade bättre.

ANNA MOGREN HAR disputerat inom området skolans ledarskap och organisation i relation till lärande för hållbar utveckling och arbetar vid rektorsutbildningen i Karlstad.

Hon menar att skolan har tagit viktiga steg framåt på området de senaste åren. Skolinspektionen granskar grundskolor ur det här perspektivet, Skolverket tillhandahåller kompetensutvecklingsmaterial och det satsas på forskning. Skolverket handlar nu upp en rektorsutbildning i att leda lärande för hållbar utveckling och de hoppas att utbildningen ska bli tillgänglig på fem lärosäten till hösten. Materialet som utbildningen bygger på finns redan tillgängligt på Skolverkets lärportal. Enligt Anna Mogren kan hållbar utveckling som utbildningsperspektiv vara tacksamt för skolledare att använda sig av.

– Många rektorer upplever att det här perspektivet hjälper dem att skolutveckla kring alla de förväntningar som Skolverket har på dem och deras organisation. Till exempel att samverka kring en pedagogisk helhetsidé, samverka med det omgivande samhället och ett långsiktigt ledarskap, säger Anna Mogren. «

Niklas Gericke.

LEDARSKAP

Nyhet!

Flera av våra ledarskapskurser utförs nu i **process**.

Vilket innebär att du får stödmaterial med dig att arbeta med på din arbetsplats mellan träffarna. På så sätt ökar du ditt eget lärande och kan direkt analysera utvecklingen i samband med kursens fortbildare.

NYTT UPPDATERAT INNEHÅLL!

Biträdande rektor

Leda medarbetare, arbetslag och skolutveckling

3
DAGAR

- Bygga starka och välmående arbetslag
- Balansera brandkärsutryckningar med långsiktigt arbete
- Facilitera hållbar skolutveckling
- Få med dina kollegor på utvecklingståget
- Hantera konflikter

FORTBILDNING I PROCESS

NYTT UPPDATERAT INNEHÅLL!

Leda arbetslag och grupper

Verktyg för pedagogiskt ledarskap som utvecklar

3
DAGAR

- Förstå uppdraget, växa i rollen och utvecklas som processledare
- Omvandla ledarskapsteorier till att fungera i praktiken
- Leda effektiva och strukturerade möten
- Få kollegorna med dig, hantera konflikter och möta motstånd
- Reflektera och utvecklas i ditt eget ledarskap

FORTBILDNING I PROCESS

Nyhet!

Rektor i förskolan – ny i rollen

Leda och organisera för samsyn, delaktighet och arbetsglädje

3
DAGAR

- Utveckla pedagogiska processer över tid med delaktiga medarbetare
- Leda och organisera för ett systematiskt kvalitetsarbete
- Medarbetare som känner lust och glädje i arbetet
- Årshjulet - en tydlig plan för planering, uppföljning och utvärdering
- Utveckla kollegialt lärande på vetenskaplig grund
- Skapa möjligheter för förskollärarna

FORTBILDNING I PROCESS

1
DAG

Leda i motstånd och bristande samspel

– hur motståndets kraft kan vändas till engagemang

Skolans och förskolans värld är komplex. Vi samspelar med elever och barn, kollegor och föräldrar. Kraven på oss är höga och vi har höga krav på oss själva.

- Hur förstärker vi samspel och samarbete i gruppen?
- Motstånd i handling eller attityd – hur gör vi då?
- Hur hanterar vi konflikter som uppstår?

Nyhet!

Processledarutbildning

– verktyg och metoder för en undervisningsnära skolutveckling

3
DAGAR

- Leda dina kollegor i en kontinuerlig utveckling av undervisningspraktiken
- Bidra till en skola som utvecklas enligt vetenskaplig systematik
- Gå från projekt till process
- Använda konkreta redskap för ett lärande och utvecklande klimat i gruppen

FORTBILDNING I PROCESS

1
DAG

Coachande ledarskap

– för arbetslag med kraft och energi till utveckling

Vi behöver en kultur av problemlösning i arbetslaget och ett tryggt samarbetsklimat där alla utvecklas och lär av varandra.

- Vad innebär ett coachande ledarskap?
- Hur använder vi coachande verktyg för att stärka gruppens problemlösning
- Hur genomför du coachande samtal?

Med reservation för ändringar

Läs hela beskrivningarna och
boka på Lararfortbildning.se

Vi utvecklar Sveriges viktigaste människor
www.lararfortbildning.se • 08 737 68 00

LÄRAR
FORTBILDNING AB

Problematisksk skolfrånvaro – hur möter vi utmaningen?

Problematisksk skolfrånvaro i grundskolan är ett fenomen som uppmärksammats allt mer under de senaste åren på nationell, regional och lokal nivå. Forskningsbaserad kunskap om problematisk skolfrånvaro i svensk kontext är dock tämligen begränsad. Framförallt sådan forskning som lyfter fram perspektiven från dem som främst påverkas av skolfrånvarons negativa konsekvenser – nämligen skolfrånvarande elever och deras föräldrar.

Mot bakgrund av detta var syftet med min avhandling – *Man är ju typ elev, fast på avstånd. Problematisksk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv* – att inkludera rösterna från elever, föräldrar och även skolpersonal i en och samma studie. Att inkludera dessa aktörer ser jag också som ett viktigt kunskaps-tillskott till skolfrånvaroforskningen.

I min studie har jag försökt undvika ett reduktionistiskt synsätt på ett komplext fenomen. Jag har därför tillämpat ett teoretiskt ramverk som bidragit till att förstå skolfrånvaro på flera olika nivåer. Närmare bestämt från mikro till makronivå, med tidsfaktorn som en röd tråd genom alla systemnivåer.

ÄVEN OM STUDIENS informanter främst talar om händelser, relationer och egenskaper inom närmiljön, har det teoretiska ramverket hjälpt mig att lyfta blicken ovanför vad som händer i klassrummet, på rasten eller i hemmet. Ambitionen har varit att kontextualisera informationen för att på så sätt bidra med fördjupad kunskap om problematisk skolfrånvaro.

Det finns en mängd olika definitioner och klassificeringar gällande elever som inte deltar i skolan hela dagar och under

FÖRFATTAREN

Tobias Forsell är filosofie doktor i pedagogiskt arbete. Han har en bakgrund som förskollärare och specialpedagog och disputerade i januari 2021 med avhandlingen *Man är ju typ elev fast på avstånd: problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonalsperspektiv*.

Tobias Forsell.

längre perioder. Ett vanligt förekommande begrepp är ”hemmasittare”. Begreppet kan dock uppfattas stigmatiserande eftersom eleven på sätt och vis definieras av beteendet, vilket olyckligt kan positionera eleven som problembärande.

Om svårigheterna relateras till egenskaper hos eleven riskerar det innebära att förståelsen av problematiken begränsas till individuella faktorer. Jag argumenterar dock för att använda paraplybegreppet problematisk skolfrånvaro. Ett begrepp som på ett neutralt sätt, utan integrerade hypoteser om var problemet ligger, betonar frånvarons negativa konsekvenser.

SKOLLAGEN STADGAR ATT det råder skolplikt, och när detta till föräldrarnas stora förtvivlan inte efterlevs, bidrar det till en känsla av misslyckande i rollen som förälder, vilket leder till en stressfylld situation för alla inblandade, även för skolpersonalen. Min studie visar också att frånvaron ofta ökar risken för relationella problem inom familjen.

Förutom ovan nämnda negativa kon-

sekvenser är utanförskapet kostsamt för samhället i form av ökade välfärdskostnader, vilket också kan beskrivas som problematiskt ur ett samhällsperspektiv.

Att frånvaro, framförallt sådan som betecknas som omfattande och långvarig, inverkar negativt på elevens välmående och utveckling visar tidigare forskning. Det är i sammanhanget också viktigt att beakta kopplingen mellan skolfrånvaro och den psykiska hälsan ur ett dubbelriktat perspektiv. Psykisk ohälsa kan bidra till skolfrånvaro, men frånvaron kan också leda till försämrad psykiskt mående.

Den psykiska ohälsan kan i sin tur vidmakthålla frånvaron och bidra till en ökad känslighet för krav och motgångar. Det är en anledning till att vända frånvaro till närvaro kan upplevas svårt av alla berörda aktörer.

VAD ÄR DET då som gör att vissa elever inte kommer till skolan, medan andra gör det? Här är det viktigt att understryka att alla elever inte börjar på samma ruta i exempelvis årskurs 1 i grundskolan eller årskurs 1 på gymnasiet. Med ett utvecklings-ekologiskt perspektiv på utveckling har varje elev en unik uppsättning av livserfarenheter och individuella förutsättningar att lära och hantera socialt komplexa kontexter såsom skolmiljön, vilket återspeglas i att elever kan uppleva lärmiljön på olika sätt.

Generellt förklarar skolfrånvaron vanligtvis ett uttryck för att något i elevens livs- och skolsituation påverkar förutsättningarna och förmågan att närvara på ett negativt sätt. Om eleven exempelvis är mobbad i skolan, om det förekommer våld i hemmet, eller att eleven inte får adekvat stöd i sitt lärande, kan detta uttryck i form av ett undvikandebe-

Det är inte alltid fördelaktigt att fysisk separera eleverna från den ordinarie skolan till särskilda undervisningsgrupper. Då kan elever uppfatta sig själva som avvikande, skriver Tobias Forsell. (Personen på bilden har inget med texten att göra.)

FOTO: ISTOCKPHOTO

teende. Att skydda sig själv från att misslyckas i skolan genom att stanna hemma kan tolkas vara ett sätt för eleven att kontrollera den rådande situationen.

FÖR ATT ÅTERKNYTA till styckets inledande mening och utveckla resonemanget – vad är det då som gör att andra elever, vilka också kan kämpa med utmaningar i skolan, ändå närvarar?

I de fallen kan det handla om skyddsfaktorer som kompenserar för de aspekter som inverkar negativt på elevens livs- och skolsituation. Inte sällan handlar det om positiva sociala faktorer, exempelvis känslan av tillhörighet i klassen, reciprok vänskap med andra elever eller goda relationer till skolpersonal. Hur det sociala klimatet i skolan upplevs är av hög betydelse för alla elever, men specifikt för elever med någon form av sårbarhet, exempelvis neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, eller social oro.

Elevens tidigare erfarenheter av relationer till andra barn och vuxna går inte att påverka, dessa är statiska. Däremot är attityder, normer och värderingar dynamiska faktorer som går att påverka. Likaså lärmiljöns tillgänglighet.

För att skapa en inkluderande lärmiljö krävs också att skolpersonal ges handlingsutrymme och flexibiliteten att bidra till sådan lärmiljö. Inkluderande lärmiljö behöver inte, enligt min mening, likställas med rumslig integrering. För flertalet av eleverna i min studie har särskilda undervisningsgrupper varit ett sätt att återintegreras i skola och utbildning efter omfattande och långvarig skolfrånvaro. Sådana lärmiljöer kan vara lokala, det vill säga en del av den ordinarie skolkontexten.

LÅNGT IFRÅN ALLA elever gynnas av att befinna sig i ett klassrum med 25–30 andra elever. Omvänt kan det vara svårt för den enskilda läraren att ge stöd till alla elever i behov av detta i det reguljära klassrummet.

Det bör dock påpekas att det inte alltid fördelaktigt att fysiskt separera eleven från den ordinarie skolan till centrala särskilda undervisningsgrupper, eftersom eleven kan uppfatta sig själv som avvi-

Även om skolan bör ha en nollvision vad gäller elever med långvarig skolfrånvaro, behöver det finnas en beredskap för hur skolfrånvaron ska hanteras.

kande. Men elever som varit frånvarande under en längre period blir däremot inte separerad från den reguljära klassen utan snarare återintegrerad till en pedagogisk miljö. En miljö där pedagoger ofta har annan flexibilitet att erbjuda individuellt stöd i syfte att utveckla elevens förmågor att strukturera, organisera och planera arbetet.

För det är inte ovanligt att elever som varit frånvarande under längre tid hamnar efter i skolarbetet och tappar tilltron till att klara måluppfyllelsen. Då kan det behövas pedagogisk spetskompetens i en trygg och anpassad miljö. Om vi omfamnar idealet att olikheter berikar, behöver vi också anpassa inkluderingstanken till olikheterna. Med andra ord så kan vissa elever vara i behov av högre personaltäthet, färre relationer till andra elever och en anpassad fysisk lärmiljö.

EN FAKTOR i sammanhanget, vilket jag menar inte går att förbise, är grundskolans temporala ordning. Skolans tidsramar tar inte hänsyn till betydande avvikelser såsom långvarig skolfrånvaro. Man kan illustrativt beskriva problematisk skolfrånvaro som att eleven står kvar på perongen, men att tåget lämnat stationen.

Även om skolan bör ha en nollvision vad gäller elever med långvarig skolfrånvaro, behöver det finnas en beredskap för hur skolfrånvaron ska hanteras, det vill säga hur skolan kan vägleda eleven

tillbaka till en fungerande skolgång. Här argumenterar jag för att tillgängliggöra skolan även för skolfrånvarande elever som hamnat efter både i den sociala utvecklingen och i arbetet att nå kunskapsmålen.

Äldre grundskoleelever som inte kommer till skolan har ofta tappat tron på att kunna klara av skolgången. Om inte vuxna med ansvar för den unges utveckling och lärande kan utforma en realistisk plan för hur vägen tillbaka kan möjliggöras, blir det svårt att ingjuta framtidstro hos eleven.

MEN VILKEN BEREDSKAP har skolor för att hantera sådana avvikelser? Hur uppmärksammas tidiga tecken på problematisk skolfrånvaro, på vilket sätt genomförs utredningar gällande skolfrånvaro, vilka professioner inom elevhälsan kopplas in vid skolfrånvaroärenden och hur flexibel är skolan att anpassa återintegreringen i skolan? Att klargöra detta i den lokala skolkontexten är relevant i syfte att arbeta både proaktivt och skapa optimala förutsättningar för att tillgodose rätten till utbildning för alla elever.

Att genom en implementerad åtgärds-trappa/handlingsplan organisera hur frånvaro uppmärksammas och hanteras kan underlätta det operativa arbetet.

Rektorer kan med stöd av åtgärdsrapport/handlingsplanen ge olika personer och professioner ansvar att genomföra åtgärder och insatser i rätt tid. Tidsfaktorer timing, varaktighet, uthållighet och frekvens inverkar på vilket resultat som insatserna får.

Här lutar jag mig mot min studie och min erfarenhet att ju längre tid en elev är frånvarande, desto fler utmaningar adderas till den problematiska frånvaron. Av den anledningen får skolan aldrig släppa kontakten med eleven och hans vårdnadshavare. Tät kontakt och samarbete är nycklar till närvaro.

När eleven återvänder från långvarig frånvaro behöver närvaron vidmakthållas. Även detta kräver att stödet ges under en längre tidsperiod. Detta kan kräva resurser i form av tid och kompetens, men faktum är att vi inte har råd att riskera ungas utveckling, hälsa och lärande. «

FILMOCHSKOLA

UTBILDNINGSFILM OCH SPELFILM FÖR DIN SKOLA

Fri provmånad för alla pedagoger!

Världens hemskaste sjukdomar © SVT

Rönjå Rövardotter © 1984 SF Studios

Birka - Vikingastaden och krigarkvinnan

Nelly Rapp - Mörsteragent © 2020 SF Studios

Sameblod © 2017 Nordisk Film

Flykten från DDR © 2018 Studio S Entertainment

Klimat och växtlighet i Europa

När jorden blev rund

Rykten och fakta - Blutrutning

Arbetsmaterial | Läroplanskopplingar | Tips och inspiration | Elevkonto

www.filmochskola.se | info@filmochskola.se

När elever får möta yrkeslivet i klassrummet

Med hjälp av materialet "Möt en yrkesverksam" får skolan en modell för att låta elever möta yrkeslivet i klassrummet. Genom modellen kan lärare och studie- och yrkesvägledare skapa digitala möten mellan elever och personer i arbetslivet.

Läraren får goda möjligheter att:

- integrera studie- och yrkesvägledning i sin undervisning
- koppla undervisning till yrkesverksamhet
- bryta ner myter och motverka utbildnings- och yrkesval baserat på kön
- introducera nya utbildnings- och yrkesval för dina elever.

Ladda ner vårt skolmaterial
worldskills.se/mot-en-yrkesverksam

Gratis!

WorldSkills Sweden är ett trepartssamarbete mellan LO, Svenskt Näringsliv och staten genom Utbildningsdepartementet, Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan. worldskills.se

worldskills
Sweden

Rektorer behöver också gemenskap

Terminen har precis börjat. I skrivande stund var det bara någon vecka sedan lärarpersonalen yrvaket återvände till jobbet ur sin sommarvala. Frågor om hur semestern varit blandades med samtal om fjällvandring, att man absolut inte ska klaga på vädret, åtgärdade vattenläckor och det jobbiga med att få för många besök av nyvaccinerade släktingar. Kort sagt var det variationer på samma sorts samtal som alltid förs efter en ledighet. Lättsamt, socialt och bekräftande. Återkommande hälsningsritualer när man inte sett varandra på en lång tid. Samtal där det som sägs är mindre viktigt än att man bekräftar varandra. Kort sagt – trevligt.

Som vanligt tog det inte heller många timmar innan personer i kollegiet kontaktade oss i skolledningen för att berätta mer om sommaren. Personliga omständigheter och händelser som inträffat under ledigheten och som påverkat eller förändrat livet. Det är som det brukar. Livet stannar inte av under semestern och parallellt med ledighet följer ibland sjukdomar, separationer, oro för barns mående och annat som ibland ovillkorligen tynger.

VI ÄR TVÅ rektorer på Böleängsskolan i Umeå där jag arbetar. Ibland är det vi skolledare som får stötta den enskilda medarbetaren för att arbetet ska fungera. Ibland är det de närmsta kollegerna. Ofta behöver vi vara flera. Flera som finns där och lyssnar, ställer upp och hittar lösningar kring både det praktiska och mer känslomässiga. Nästan alltid behöver någon finnas där. Ofta räcker det med att lyssna eller ibland bevilja en kortare ledighet. Sällan behövs större insatser.

Det är värmande att se omtanken och solidariteten bland kollegerna och att veta att det finns mindre gemenskaper på skolan. Stöttande gemenskaper. Livet har sina naturliga svackor då man inte kan vara högpressterande och då behöver det finnas ett socialt nät som fångar upp.

Även skolledare behöver en gemenskap. En gemenskap som sträcker sig förbi professionellt samarbete, lärande gemenskaper bland chefer och befattningsutbildningar. Men sammanhållning och stöttning kommer ofta i skuggan av sådant som är av praktisk art och ledaren förväntas vara navet i skolans inre arbete. Men vad händer om navet brister?

Även rektorer har åldrande föräldrar med sjukdomsproblematik, små barn med svårigheter i skolan och kriser i sina relationer. Vid dessa tillfällen behövs inte företagshälsan, då behöver vi varandra. Sällan behövs det några större insatser. Ofta räcker det med att veta att en kollega inte är längre än ett telefonsamtal bort. «

Oskar Fredriksson

REKTOR

1000-TALS LEKTIONER PÅ DIN SKOLA VARJE LÄSÅR. VILKEN MÖJLIGHET TILL ÄNNU MER LÄRANDE!

BRAVO Lesson är webb-app-video för rektorer och kommuner som vill organisera kollegiala lektionsbesök och **systematiskt** fokusera på att gemensamt utveckla avgörande kvaliteter i det alla lärare älskar – att undervisa.

Inom alla skolformer

200 skolor/kommuner har valt BRAVO Lesson för sitt kvalitetsarbete på vetenskaplig grund. Nyligen: NORRKÖPINGS KOMMUN, ÅMÅLS KOMMUN, THORÉN BUSINESS SCHOOL MALMÖ, OLYMPICAFÖRSKOLORNA OCH GRIMSLÖVS FOKHÖGSKOLA.

Häng med ni också!

Vi visar "tänket", systematiken och verktyget.

Boka en 30-minuters webbdemo

BÄTTRE OCH BÄTTRE UNDERVISNING I VARJE KLASSRUM

Utbildningen – politikernas lekplats?

Professionalisering av lärarutbildningen

Eva Bejerot, Hans Hasselblad, Raisa Ahtiainen, Siv Fischbein, Tina Forsberg, Risto Hotulainen, Åsa Morberg

STUDENTLITTERATUR

► Handen på hjärtat, hur spännande låter den här boken? Kanske inte jätteexalterande, men låt

inte det lura dig. Det är både intressant läsning, givande på flera plan och ur olika perspektiv. När man dessutom skriver underhållande (vem gillar inte formuleringen "skolan [har] varit en landningsbana för de politiska partiernas hela sortiment av ... hugskott till ... politiska idé fixe". Jag faller i alla fall platt.)

BOKEN RESONERAR KRING huruvida läraryrket är en semiprofession, en "ofullgången" profession eller en yrkesgrupp utan status. Författarna ger inga kortfattade svar, utan utvecklar sitt resone-

mang på ett intressant och oavbrutet underhållande sätt. Navet det hela rör sig kring är alltså lärarutbildningarnas inverkan på läraryrkets status och synen på professionen och lärarens uppdrag.

Sedan, som en extra dimension, jämför man med Finlands skolor och lärarkår, utifrån skillnaderna mellan ländernas lärarutbildningar. På pappret kan de se lika ut, men i verkligheten skiljer de sig på väldigt avgörande punkter.

REFORMEN MED övningsskolor i Sverige har på flera sätt varit framgångsrik, men den liknar ju inte alls Finlands modell.

Finlands övningsskolor vilar på tre ben: forskning, övning/utbildning och undervisning. Man får i princip inte undervisa på finska lärarutbildningar om man inte själv varit lärare.

Lite siffror: Av 244 lärarutbildare i Finland är en (1) inte lärarutbildad, utan undervisar i statistiska metoder. På finska övningsskolor är 14 procent av lärarna disputerade. Det börjar ta sig på det området i Sverige, men vi ligger långt efter.

En intressant koppling här

är att eftersom det är professionen som undervisar på lärarutbildningen i Finland, så blir utbildningen också en professionsutbildning. Den finska lärarutbildningen är mer nära verkligheten.

Den forskning som bedrivs i Finland ska vara kopplad till yrkespraktiken. Så slutsatsen är att när professionen själv styr utbildningen är det troligare att yrkesgruppen betraktas som just en profession. Det är alltså av strategisk vikt för en yrkesgrupp att ha stort inflytande över sin utbildning.

Jämför med om läkare skulle utbildas av andra än läkare. Skulle du vilja bli opererad av en kirurg som inte fått lära sig hur man gör? Någon som forskat kring sjukdomsstatistik utbildar hjärtkirurgen, och sedan är det för sent för dig att smita när narkosen väl har börjat verka.

VARFÖR BLEV DET så här då?

Ja, då är vi tillbaka i den landningsbana för politiska idéer som jag nämnde i inledningen. I Sverige är det politiker och starka höga tjänstemän som bestämmer vad som ska läras

ut på lärarutbildningarna, inte de yrkesaktiva lärarna. Då blir det också reform på reform på reform, den ena mindre genomtänkt än den andra. I Finland har politiken beslutat att skydda skolan från politiken själv.

I Finland har man ofta haft koalitionsregeringar som kommit överens om skolan och lärarutbildningarna, i Sverige har varje ny regering velat testa sina, ofta vetenskapligt helt ogrundade, idéer på skolan. Och så plankar man ett ord, som övningsskola, och låtsas att det är det man inför.

ÅR 2000 FANNS det i Sverige inte en enda professor med lärarexamen på sin cv. Inte ens en tredjedel av lektörerna på lärarutbildningarna hade lärarbakgrund. I Finland har nästan fyra gånger så många lärare forskar-examen jämfört med i Sverige.

Det finns ljusningar i Sverige, med mer praktisknära forskning till exempel. Men långsamt går det. Det gör det tyvärr inte när det gäller att hitta på nya politiska beslut.

Där går det minsann undan!

TORBJÖRN HANÖ

MISSA INGET

Har vi rätt e-postadress till dig?
Vi behöver den inför höstens löneenkät.
Logga in på www.skolledarna.se och se om dina uppgifter stämmer.

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

En bok för vissa huvudmän

Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem

Jan Håkansson

STUDENTLITTERATUR

► Den tredje upplagan av *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem* av Jan Håkansson kanske vore en bra för en bokcirkel för de huvudmän som har det svårt med analys och förbättringsarbete, som vi skriver om på sidan 6.

Skolinspektionen slår hårt mot huvudmännen att de inte klarar av, eller i värsta fall inte bryr sig, att skaffa en problem-bild för att kunna gå vidare.

Ok, börja förslagsvis bokcirkeln med kapitel 5 – *Analys*, om vad det är och vad som krävs för att göra den. Ett myrstege kan tyckas, men med bakgrund av inspektionsrapporten ett jättesteg för många. Ska vi sikta på att bokcirkeln går i mål i vår?

Förskolan – något att lära för skolan

Leda förskola – praktika för rektorer

Anette Klang Jensen, Ann S Pihlgren

STUDENTLITTERATUR

► Som rektor för förskola och skola vet jag viken komplex och mångfasetterad verksamhet förskolan är. Det var med stor nyfikenhet som jag greppade Ann S Pihlgrens och Anette Klang Jensens bok *Leda förskola*. Båda har stor erfarenhet och kunskap om skolformen och skol-, personal- och kvalitetsutveckling.

Författarna inleder med en nulägesanalys och presentation av förskolan i dag (och skolformens uppdrag) med tydliga referenser till styrdokument, Skolinspektionens rapporter och aktuell skolutvecklingsforskning. Därefter följer en idéhistorisk exposé över förskolans utveckling, från småbarnsskolan i industrialiseringens begynnelse via folkhemmets barnträdgårdar och 1960–80-talens daghem till den moderna förskolans framväxt i slutet av 1990-talet.

FÖRFATTARNA TECKNAR PÅ ett övergripande och bra sätt en dynamisk verksamhet i ständig förändring både när det gäller skolformens ideologiska grund som samhälleliga uppdrag. Från barntillsyn, socialt skydd och moralisk fostran till barns rätt, undervisning och utbildning. Genom återblicken förankrar författarna skolformens komplexitet och ledarskapets utmaningar i en historisk kontext.

Utvecklingen och förändringen av förskolans uppdrag har

skett i en ganska kort tidsrymd vilket ger vid handen att förskolan i dag kan inrymma personal med vitt skilda tankar kring vad förskolans syfte och uppdrag är. Det innebär att historiken avspeglar sig i förskolans pedagogiska verksamhet på gott och ont. En viktig ögonöppnare för rektor.

Det ger en förståelse för de utmaningar man kan mötas av i verksamheten som ledare när det gäller samarbetet, kompetensförsörjningen, utbildningens kvalitet, förståelse för styrdokumentet med mera.

Som rektor för flera relativt nystartade verksamheter tar jag särskilt till mig avsnittet kring arbets- och utvecklingsorganisation. Jag funderar mycket i min verksamhet kring hur viktig verksamhetens gemensamma narrativ är för mål- och resultatstyrningen och kvalitetsutvecklingen och tycker mig få bekräftelse på mina tankar också i den här boken.

Många rektorer i förskolan vittnar om att den obligatoriska skolan ofta tar över på arenor där förskola och skola ska samsas. Boken kan därför med fördel användas på rektorsutbildningen som ett komplement eller en motvikt till den litteratur som berör det obligatoriska skolväsendet.

Författarna delar generöst med sig av vetenskapligt förankrade konkreta metoder och modeller för det systematiska kvalitetsarbetet och verksamhetsutveckling som med fördel också kan användas inom skolan. Dispositionen är genomgående pedagogisk och tydlig och om man som jag hittar något intressant vill fördjupa sig mer i, finns en generös referenslista både efter varje kapitel som i slutet av boken.

SATU HARNESK

Redo för reviderade kursplaner?

Boka en inspirationsföreläsning med Åsa Hirsh!

Syfte och mål, centralt innehåll och kunskapskrav har omarbetats och omformulerats i olika grad. Åsa Hirsh guidar oss igenom förändringarna och deras effekter.

Fördjupa er bland annat i detta:

- Varför har förändringarna gjorts och vad vill man uppnå med dem?
- Vad innebär förändringarna rent konkret för lärares arbete med planering, genomförande och bedömning?
- Hur kan konstruktiv länkning vara ett verktyg i lärares arbete?

FÖRELÄSARE:

Åsa Hirsh

Missa inte chansen att lyssna till den alltid lika efterfrågade och högaktuella Åsa Hirsh. Hennes forskning inspirerar, vägleder och tappar aldrig fokus på den faktiska undervisningen och dess resultat på elevernas kunskapsutveckling.

Boka inspirationsföreläsning:

info@lararfortbildning.se

LÄRAR
FORTBILDNING AB

Plus och minus med tvåledarskap

Tvålärareskap

Lokalproducerat och hållbart

Anders Tidström

STUDENTLITTERATUR

Tvålärareskap i praktiken

Magdalena Lind, Marie Gilbertsson

STUDENTLITTERATUR

► Inom en kort tidsrymd kom det ut två böcker om tvålärareskap, på samma förlag och med samma typsnitt på omslaget. Ett slags "tvåbäckerskap", tänkte jag och läste den andra direkt efter den ena.

Tidström själv har aldrig arbetat i ett tvålärareskap, men läste om det efter sin pensionering och var tvungen att ta reda på mer. Därför gjorde han en mindre intervjustudie, och kommer bland annat fram till att det saknas forskning, vilket borde åtgärdas.

Den boken handlar mest om grundskolan, men det mesta är så klart överförbart till gymnasiet och vuxenutbildningen.

Gilbertsson och Lind har själva några års erfarenhet av tvålärareskap tillsammans, därav i praktiken i bokens titel. De job-

bar på gymnasiet och beskriver för- och nackdelar, hinder och framgångsfaktorer utifrån sin egen erfarenhet. De grundar sig så klart även på aktuell forskning.

Det flesta studier som är gjorda är från USA, och inte riktigt överförbara till svensk kontext. Tvålärareskapet i de här två böckerna handlar om att två ämneslärare tar likvärdiga och jämbördiga roller i klassrummet och i allt för- och efterarbete. Det är inte en lärare som styr och en annan som liksom hänger på, det är man mycket noga med att understryka i båda böckerna.

FÖRFATTARNA SER STORA vinster med att vara två som samarbetar tätt kring planering av lektioner, genomförandet av dem, att kunna dela upp eleverna sinsemellan om det behövs, att kunna vara två i bedömning och betygssättning och att utvecklas som lärare i och med att man har en metodisk reflektion med en kollega.

För eleverna ser man tecken på – även om man är noga med att betona att det inte finns

forskning kring detta – att de blir mer sedda, att de blir aktivare i klassrummet och att måloppfyllelsen ökar.

Det tar förstås mer tid i början att bygga upp ett tvålärareskap, bland annat mer planeringstid i uppbyggnadsfasen. Efter hand minskar dock merarbetet.

Det krävs också att skolledningen stöttar, inte minst i organisation av salar och schema, och att kolleger är med på att några lärare testat nya arbets-sätt. På en del skolor som Tidström tittat närmare på är stort sett hela skolan involverad i arbetssättet.

HUR HAR MAN då råd med två lärare i klassrummet?

Tja, lärarna får så klart undervisa fler timmar. Man har i vissa fall plockat bort vissa stödresurser, vilket för mig blir en liten varningsklocka. En vanlig ämneslärare kan inte ersätta en specialpedagogs kompetens, även om de är två i klassrummet.

Gilbertsson och Lind har drygt 60 elever i klassrummet, och de har även tillgång till ännu ett klassrum för gruppindelning. Den lösningen kostar ju egentligen inget extra. Tidström är lite väl optimistisk kring att om viljan bara finns

så går det att lösa. Han har nog aldrig lagt en skolbudget.

Tidström skriver underhållande, han är även frilansjournalist, vilket märks bland annat på formuleringen "den [vår nuvarande skolmodell] snickrades ihop samtidigt som de första ångloken puffade löftesrikt". Även om han skriver att tvålärareskap har kommit underifrån, och att det så klart är bra, vill han att det uppföras ska påbjudas att man inför tvålärareskap. Det är nog engagemanget som talar där.

GILBERTSSON OCH LIND beskriver tydligt och koncist hur de arbetar och vilka fördelar de ser med sitt sätt att arbeta. Om du som lärare – eller skolledare för den delen – vill veta mer om hur man rent praktiskt bär sig åt är det den här boken du ska välja av de två. Det är inget som hindrar att du läser båda, frågan är vilket syfte du har med läsningen. Båda böckerna klockar in på mindre än 100 sidor, och Tidströms kunde varit ännu lite kortare om en del upprepningar redigerats bort.

Men det är en randanmärkning, jag gillar kort, koncist och kärnfullt. Och blir sugen på att bli lärare igen, och på att undersöka skolledare som jobbar ihop i par.

TORBJÖRN HANÖ

Hur autisten överlever

Autistens överlevnadsguide till skolan

Alexander Skytte, Jens Millington

BE MY RAILS FÖRLAG

► Alexander Skytte är fortfarande kvar i skolan. Vem kunde tro det när det var rörigt, stökigt och han som 10-åring inte förstod vad som skulle göras? När det ofta det ofta blev missförstånd och tillsägelser.

Han hängde dock kvar

och är nu lärare, med autism och adhd, och skriver att han därför precis vet hur det är att vara elev med dessa diagnoser.

Han har tillsammans med Jiang Millington, som har två barn med samma diagnos som Alexander, skrivit *Autistens överlevnadsguide till skolan*.

Mycket handfasta texter och förslag om hur man till exempel lär känna sig själv bättre finns i boken.

Den viktiga träningen

Fysisk aktivitet och hjärnhälsa

Maria Ekblom, Örjan Ekblom, Gisela Nyberg, Eva Norén Selinus

NATUR & KULTUR

► Den återgång till livet före pandemin kommer förhoppningsvis att medföra att vi alla minskar vår tid framför skärmen. Inte minst viktigt för barn och unga, och där har skolan, som vanligt, en stor uppgift.

Hur rörelse och fysiska aktiviteter hänger ihop med förutsättningar för lärande och psykiskt välbefinnande, finns det mycket böcker om. I den här sammanfattas forskningen på ett lättillgängligt sätt och tar bland annat upp hur skolmiljön kan främja fysiskt aktivitet så att elevernas lärande påverkas. Ett plus är också sidomfånget. Knappt 100 sidor, inklusive referenser.

Blir det bättre med aktionsforskning?

Skolförbättring genom aktioner

Mats Ekholm Anette Forssten
Seiser, Åsa Söderström

STUDENTLITTERATUR

”Det krävs ett helt nytt sätt att tänka för att lösa de problem vi skapat med det gamla sättet att tänka”, lär Albert Einstein ha uttryckt. Man skulle kunna sammanfatta den här boken med att säga att det krävs nya sätt att göra saker i skolan för att inte fastna i det invanda. Och det är ju inte så lätt!

Ett av hindren, framhåller författarna, är att forskningssamhället är bevarande, sällan nytänkande. Det finns starka normer inom forskningen att värna det man redan kommit fram till. När någon påstår att forskare har fel brukar det inte ses med blida ögon.

AVI SOM MÄNNISKOR fungerar ju ofta också så att vi anammar något nytt begrepp och assimilerar det, utan att det sker någon förändring i vårt sätt att göra, tänka eller förstå saker.

Aktionsforskning kan vara ett sätt att få nya upplevelser att faktiskt leda till ändrat agerande, alltså leda till en ackommodation.

Nå, skolan ska ju vila på vetenskaplig grund, men på vilken vetenskap? Och på vilken beprövad grund?

Den bästa grunden är den som lärare och skollärare bygger i sina verksamheter. Aktioner som utmanar normerna kan leda till nya sätt att göra saker, på ett bättre sätt. Att eleverna lär sig mer är själva poängen.

Aktionsforskning innebär att

de frågor och utmaningar som finns i praktiken – i klassrummet, i barngruppen, på fritidshemmet – är det som styr. ”Vetenskapen” måste riktas mot frågor som är väsentliga för den som undervisar. Därför behöver aktiva inom skolan samarbeta med forskare på högskola och universitet, och man måste befinna sig på varandras arenor. Forskningen får inte höra hemma på lärosätet, man måste mötas där lärandet ska ske. (I skolan, alltså.)

MAN KAN AKTIONSFORSKA för att se vilken specifik undervisningsmetod som är den bästa, för att öka den professionelles omdömesförmåga och kompetens, eller för att utveckla ett provande förhållningssätt till sin profession. För att frigöra sig själv.

I boken lyfts en hel del exempel på konkreta sätt att genomföra sådan aktionsforskning.

Bland annat en som genomfördes av Vägverket vid bortemot 400 skolor, en hur en skola undersökte olika sätt att bedriva matematikundervisning och framför allt hur man studerade vilken metod som var bäst. I det sistnämnda fallet fick man upp ögonen för att det gick mindre bra för de elever som hade lärare som ansåg att problemet låg hos eleverna, inte i hur undervisningen bedrevs.

Som en följd av att pedagoger i högre grad genom aktionsforskning producerar systematisk kunskap skulle det, enligt författarna, också troligen leda till att respekten för lärares professionalitet ökar. Det är svårt att säga emot det påståendet. Att kunna hänvisa till forskning när man väljer metod är så klart bättre än att säga att ”så har jag alltid gjort”.

TORBJÖRN HANÖ

Kostnadsfri
rådgivning

Känslan av att vara rätt försäkrad

Som medlem i Skolledarna får du generösa rabatter, bland annat minst 15 % rabatt på vår hem-, villa- och fritidshusförsäkring. Men visste du att du också kan få rådgivning med våra försäkringsexperten?

Rådgivningen tar ca 15 minuter och ger svar på om du är rätt försäkrad. Du kanske saknar någon försäkring, vill ändra på något eller har precis det du behöver.

Boka rådgivningen på if.se/skolledarna eller ring 0770- 77 00 79 så berättar vi mer.

If i samarbete med

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

Här kan du fylla på kunskapsförrådet

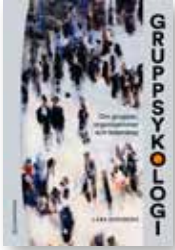
Grupppsykologi – om grupper, organisationer och ledarskap

Lars Svedberg

STUDENTLITTERATUR

► Detta är sjunde upplagan av denna bok. Den första utkom 1997, den sjätte för fem år sedan. Mycket vatten har runnit under broarna och författaren har i denna purfärsk upplaga från 2021 bearbetat och uppdaterat resonemang, integrerat nyare forskning, och boken borde vara en självklarhet i var mans (=rektors) hand.

Författaren tar ett helhetsgrepp om grupp teorier och olika grupp processnivåer – hur den

individuella nivån hämtar sin förståelse från den enskilde och hur den interpersonella nivån fungerar mellan personer och de nätverk av relationer och beroenden som finns gentemot alla som berörs av gruppens beslut.

VI FÅR FÖLJA hur grupper fungerar som en marknad, som rationell och nyttomaximerande, huruvida gruppen har en själ, hur gruppen passar in i olika system etcetera.

Författarens genomgångar kring hur grupper fungerar och hur de resonemangen bygger på varandra är välgrundade och förankrade utifrån flera kända forskares teorier.

Vad finns det för likheter och vad har förändrats från 1500-talets Machiavelli till 1900-talets Churchill? Teorier som förts fram av Freud, Lewin, Weber,

Jag kan försäkra att om ditt utbyte bara blir hälften så stort som mitt är det värt vartenda ord i boken.

Nietzsche, Jung och många fler finns med för att ge läsaren förståelse för olika skeenden och vilka psykologiska krafter som ligger bakom.

VI FÅR EN noggrann genomgång kring gruppstorlek, syfte och mål vilka torde vara väsentligt för när vi i skolans värld bildar grupper. Boken tar också upp klassiska grupp teorier, vilken uppgift gruppen respektive gruppens individer har, och vikten av samspel mellan medlemmarna i gruppen.

Här finns mycket att fundera över, dels när man som ledare bildar grupper, dels när man som ledare ingår i en grupp.

Framför allt vad som är gruppens formella uppdrag och hur eventuella informella strukturer ger sig till uttryck. Här får du som ledare många uppslag över vad som kan gå fel, men också över hur man ska gå till väga för att göra rätt eller för att få en icke fungerande grupp, att bli en grupp där arbetet förs i rätt riktning.

Ett mycket intressant resonemang förs kring de fyra interpersonella zonerna – intim, personlig, social och offentlig – och var arbetsrelaterade frågor ska föras och inte minst varför.

BOKENS SISTA TREDJEDEL behandlar organisation och ledarskap. På de drygt 100-talet avslutande sidorna behandlas dessa båda frågor mycket grundligt

och vad som passar bäst i olika situationer.

Inget lämnas åt slumpen utan varje typ av organisation och varje teori om ledarskap, framgångsrecept, ledarstilar – finns det förresten en idealisk ledare? – vilken inverkan psykologi, pedagogik, relationer, situationer, strategier har och skillnaderna, dels mellan chef och ledare, dels mellan ledare förr och nu.

Boken tar upp den hierarkiska organisationen, matrisorganisationen och teamorganisationen samt avslutningsvis nätverksorganisationen. Här får vi svar på hur arbetsuppgifter och arbetsprocesser ska definieras, bemannas och organiseras, hur ansvar, beslutsrätt och befogenheter ska fördelas, hur verksamheten ska styras och förhållandet mellan chef och underställd.

Vi bjuds på en uppsättning av goda råd för hur man som ledare ska tackla olika uppkomna och många gånger oväntade situationer.

FÖRFATTAREN BJUDER PÅ många intressanta citat, flera tänkvärda metaforer och en stor portion humor, som får oss att le genom hela boken.

Jag vill inte undanhålla läsarna två citat:

”When you discover you are riding a dead horse, the best strategy is to dismount” (Talesätt från Siouxindianerna) eller Winston Churchills klassiska ”Courage is what it takes to stand up and speak. Courage is also what it takes to sit down and listen.”

Att på några få rader beskriva bokens många kvaliteter är en grannlaga uppgift. Bättre då att införskaffa den och läsa den, använda den som uppslagsverk för att fylla på sitt kunskapsförråd som ledare.

Jag kan försäkra att om ditt utbyte bara blir hälften så stort som mitt är det värt vartenda ord i boken.

PER HÄLLSTRÖM

**AKUT LÄGE I AFGHANISTAN:
Civila skadas svårt och dör
medan sjukvården faller.**

Svenska Röda Korset

Swisha en gåva till
123 031 07 48

2021

Hur ser framtidens skolbibliotek ut?

Skolbiblioteksutredningen skapar helt nya möjligheter och utmaningar för skolbibliotekarier, lärare, rektorer, samordnare och skolchefer. Skolbibdagen 2021 är ett digitalt heldagsevent som ger dig de kunskaper och verktyg du behöver för att driva skolbiblioteksutvecklingen framåt, både på den enskilda skolan och på huvudmannanivå.

Det blir spännande samtal med **Gustav Fridolin**, **Edward Jensinger** och **Maria Schedvin** samt många fler – det här vill du inte missa!

Den 14 oktober premiärsänder vi Skolbibdagen 2021 – höstens vassaste event för dig som arbetar på och med skolbibliotek. Titta direkt på premiärdagen eller när det passar dig, fram till den 7 november.

Nu börjar programmet för skolledarnas viktigaste mötesplats ta form

Anniqa Sandell Ring

Louise Bringselius

Steven Katz

Aida Alvinus

- Steven Katz: Intelligent och lyhört ledarskap i skolan
- Anniqa Sandell Ring: Mångfaldens förskola
- Aida Alvinus: Att leda i kris
- Louise Bringselius: Tillitsbaserad styrning och ledning i skolan

Arrangeras av Sveriges
Skolledarförbund och
Svenska Mässan

Huvudpartners:

ATGA

Studentlitteratur

Säkra din plats!

Anmäl dig på
skolledarkongressen.se

Nordiska Skolledarkongressen
22–23 mars 2022
Svenska Mässan, Göteborg

Nordiska
Skolledar-
kongressen

Tveka inte att höra av dig – vi finns för din skull

Välkomna tillbaka till höst och till en i mitt tycke i hög grad underskattad vardag.

Vi hade väl alla hoppats på att nu, nu kan vi börja terminen som vanligt. Närundervisning som vardag igen för de allra flesta eleverna.

Många är dubbelvaccinerade och många ungdomar har fått den första sprutan.

Det borde flyta på ...

Men bakom hörnet gömmer sig den nya varianten, som ett troll om natten.

Det känns som om den bara väntar att få slå till med samma kraft på samma sätt som när fjolårets pandemi kom tillbaka i sorglig höstrepris.

Tyvärr är deltavarianten väl här redan på många håll.

Så det är bara att kavla upp ärmarna och fortsätta att stämma in i Folkhälsomyndighetens mantra: håll avstånd, stanna hemma när du är sjuk, tvätta händerna.

SVERIGES SKOLLEDARE HAR gjort, och gör!, en fenomenal insats för våra barn och ungdomar. Jag är

så stolt för att få arbeta tillsammans med er. Att stolt kunna peka på en yrkesgrupp, medlemmarna i Sveriges Skolledarförbund, som tagit sitt ansvar och jobbat på.

Och som inte, enligt min uppfattning, har uppskattats i tillräcklig utsträckning. Men vi vet att pandemin tar ut sitt pris på många sätt.

Det är därför viktigt att försöka hitta en långsiktigt hållbar arbetssituation. För barns och elevernas skull, men framför allt för er egens skull.

Ni behövs så väl!

VI KOMMER FRÅN vårt håll att göra allt för att stötta er. Kontakta oss för stöd och råd!

Vi finns varje dag bakom vår telefon- och mejljourn. Vi lovar svar med vändande post.

Att ventilera ett till en början kanske litet problem, kan stoppa ett större i portgången.

Våra resurser är dina.

Tveka inte att höra av dig!

MARIA ANDRÉN BERGSTRÖM

Förbundsdirektör

TRE PLUS MED VÅRT FÖRBUND

► Våra försäkringar – vi har det bästa utbudet för skolledare. Men det finns anledning att se över dem då och då. Vänd dig till If för en genomgång av dina försäkringar!

► Lönerådgivning – när du funderar på ett nytt jobb, eller inför ett lönesamtal: Boka tid för marknadens bästa rådgivning till rektorer!

► Vår professionsdeklaration – bra att ha i ryggen när uppdragen står som spön i backen. Finns på skolledarna.se.

VI FÖRMEDLAR & HYR UT*

Spara pengar genom att anlita oss!

Många av våra skolledare är mellan 65 och 70 år vilket förutom erfarenhet och legitimitet innebär lägre arbetsgivaravgifter (en tredjedel) och noll kronor i tjänstepension. Vi har mängder av referensuppdrag från kommuner och friskolor över hela Sverige.

**efter Skolinspektionens krav, erfarna rektorer/skolledare. Vi har landets största nätverk med Sveriges viktigaste chefer.*

VILL DU VETA MER KONTAKTA:

Jonas Berkling, 0709-20 23 33, www.rektorspoolen.se

RektorsPoolen
SVERIGES VIKTIGASTE CHEFER

SENASTE MODET I NORDENS PARIS

Nordens Paris heter en utställning som precis har öppnat på Nordiska museet i Stockholm. Den handlar om varuhuset NK:s franska damskrädderi, som fanns mellan 1902 och 1966. Hit plockades modeidéerna från Paris för att omsättas i utsökta kreaturer.

Utställningen är ett måste för modeintresserade och pågår till den 18 september 2022.

NK:s damskrädderi – här lyste många flitens lampor.

ALLA DESSA DAGAR...

Rastredaktörens läsning bestod även denna sommar av *Vardagar*, nr 4 och 5 i Ulf Lundells serie. Lika bra som tidigare. Och lika mycket inspiration att fundera över sina egna vardagar. Som författaren Stig Johansson skriver: "Alla dessa dagar som kom och gick / inte visste jag att de var livet". (Nej, det var inte Kjell-Olof Feldt som var först med den strofen!).

VINN JAMIE OLIVERS NYA BOK!

18 råvaror på vardera sju sätt – det är matinspiratörens Jamie Olivers nya tips att underlätta vårt vardagsliv. Det är 18 råvaror som du brukar köpa, menar Jamie.

Hm, vet inte om blomkål är så ofta förekommande i Rastredaktörens matkorg, men många andra.

Vi lottar ut två ex av boken *7 sätt*. Mejla till info@skolledarna.se, märk mejlet *Jamie* om du vill vara med i utlottningen.

...OCH HYLLA HANS IDÉER

Det är inte så ofta som en populär tv-kock blir omnämnd i en vetenskaplig ekonomisk artikel (tror vi i alla fall), men Jamie Oliver hyllas för sitt initiativ för att få engelska skolbarn att äta bättre. Och engelska skolkök att laga bättre mat, i en artikel som handlar om effekten av gratis skolmat i Sverige.

Att servera det har varit en framgångsfaktor. Liksom att servera frukost nu för tiden i skolan.

Hatten av för sådana alternativ!

Uppdragsutbildning

KARLSTADS UNIVERSITETS UPPDRAGS AB

VI TROR PÅ LIVSLÅNGT LÄRANDE!

På Karlstads universitet har vi en stor bredd av kurser. De kan vara kommunförlagda, föreläsningar eller längre utbildningar.

- Utvecklingsprogram för skolutvecklare
 - Att leda processer för skolförbättring
 - Samtalsmodeller för skolframgång
 - Perspektiv på ledarskap i klassrummet
- Att använda sociala medier i undervisningen
- Bedömning av nyanlända och flerspråkiga elevers kunskapsutveckling
- Matematikinläring för förskollärare
- Interkulturellt perspektiv i studie- och yrkesvägledning
- Interkultur i skola och undervisning
- Mentorsutbildning för en kvalitativ introduktionsperiod
- Introduktion till programmering
- Akademin för kulturskolor
 - gruppundervisning för piano, stråk- och blåsinstrument
- Lärarlyftet

[KAU.SE/UPPDAGSUTBILDNING](https://kau.se/uppdagsutbildning)

12 600 lärare behöver utexamineras *varje år* fram till 2033. Det kommer att behövas 45 000 nya lärare och förskollärare. Detta är en fråga som borde oroa alla svenska politiker.

Rekrytering – frågan som borde oroa alla

Vi talar ju inte om elektriskt lärande, säger Jonas Linderöth när vi ses, dubbelvaccinerade, över en kopp kaffe i hans kök i Kungsbacka.

Varför då så mycket om digitalt lärande?

Säger han inte – men jag tycker mig ana det mellan raderna.

När eleverna lär sig sy på symaskin, eller lagar mat på en elektrisk spis, är det ingen big deal att maskinerna styrs av elektricitet. Blir liksom inte elektriskt lärande bara därför, med Jonas ord.

Så har jag aldrig tänkt – men vilken utomordentlig tanke.

Så borde vi ju självfallet diskutera det digitala lärandet också. Ett begrepp. Ett verktyg bland andra.

Självfallet, som majestätet säger, är det viktigt att undervisa om digitaliseringens betydelse för vårt samhälle. Som en gång, elektricitetens betydelse för utvecklingen.

Frågan är vad som har betytt mest – elektriciteten eller digitaliseringen. För tidigt att säga kanske. Men spännande fundering.

I DET HÄR numret har vi ett reportage om små skolor i glesbygd. Det är kanske en av de mest brännande frågorna inför valet om precis ett år. Nedläggning eller ha skolorna kvar trots att elevunderlaget sviktar.

Ett getingbo för politiker att ge sig in i. Många politiska karriärer har stoppats på skoltrappan.

Det är självklart trist när skolor måste läggas ned på grund av för få elever. Men det är också svårt att rekrytera legitimerade lärare till mindre skolor. Men det verkar som om det inte spelar lika stor roll för föräldrar som närheten till skolan. Vill man inte att de bästa lärarna ska undervisa ens barn?

Rätta mig om jag har fel!

FÖR OM DET är något som bör oroa samtliga svenska politiker dag och natt, är det rekryteringen av nya lärare. Uppskattningen av exakt hur många som behövs varierar, men 2019 publicerade Skolverket en prognos som vi väl kan lita på: 45 000 nya behöriga lärare och förskollärare behövs fram till 2033. För att ersätta de som går i pension och för att antalet barn växer stadigt, behöver 12 600 lärare per år utexamineras. Nära tre tusen fler än de som lämnar lärarutbildningen varje år.

2033 – om bara tolv år! Det tar ju också ett antal år för lärare att gå sin utbildning.

Det viktigaste nu är nog inte att öka antalet platser lärarutbildningen, utan att se till att de som antas också klarar sin utbildning.

Där finns också ett stort utvecklingsområde. Som man brukar säga när läget är oroväckande och idéerna sinar.

KERSTIN WEYLER

Chefredaktör

Att allt fler elever har återvänt till skolan.

Varför dröjer Sverige med att vaccinera barn från 12 år?

SkolLedaren Utges av Sveriges Skolledarförbund

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Kerstin Weyler
kerstin.weyler@skolledarna.se
08-567 06 201

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

Postadress
Box 3266
103 65 Stockholm

Form och layout
Anders Gustafson
Editor Publishing

Omslagsfoto
Helena Lindh

ISSN 0037-6515

Annonsbokning
Andrea Åhslund
072-015 06 93
andrea.ahslund@mediakraft.se

Tryck
Lenanders Grafiska

TS-upplaga 2020
7 800

FÖRBUNDSKANSLI
Vasagatan 48

Postadress
Box 3266
103 65 Stockholm

Kontakt
08-567 06 200
info@skolledarna.se
www.skolledarna.se

Ordförande
Matz Nilsson

Förbundsledare
Maria Andrén
Bergström

Utbildningspolitisk chef

Lena Linnerborg

Chefsförhandlare/ rådgivare
Jerker Ambjörn
Monika Elowson
Britt Sundström

Professionsombudsman
René Wiltoft-Möller

Informatör
Eva Ahlberg

Arbetsrättsliga frågor
radgivning@skolledarna.se
08-567 06 200

Prenumerationer/ medlemsregister
medlemsregistret@skolledarna.se
08-567 06 220

POSTTIDNING B

Sveriges Skolledarförbund
Box 3266
103 65 Stockholm

SMART®

jubileumskampanj SMARTBOARD

Köp 3 för
69 900 kr
23 300 kr/st

Alla funktioner
i skärmen
utan
licenskostnad

Netsmart fyller 20 år

Ingår i jubileumskampanjen:

- Jubileumspriser
- Onlineutbildning
- 5 års garanti
- 5 års SMART Remote Management
- Bidrag till Barncancerfonden

Fler kampanjer:

*Priser ex moms, frakt, installation och kemikalieskatt.
Erbjudandet gäller så långt lagret räcker, längst tom den 30 september 2021.

VI STÖDjer
BARNCANCER
FONDEN

netsmart 20 ÅR

Netsmart AB svensk distributör | www.smartboard.se | info@netsmart.se | 010-150 06 00